

VSEBINA:

Vsi Slovenci smo pustili doma košček srca

Jugoslavija je dobila jedrski reaktor

Frank Rupert, Cleveland:

»Slovan« že poje nove pesmi iz domovine

Tomo Brejc:

Djuro Šalaj

Tomo Brejc:

Novi zakon o pokojninah

Stana Vinšek:

Obisk (pesem)

Mirko Ličen:

Pred desetimi leti močvirje, zdaj moderna tovarna pohišstva

Cvetko A. Kristan:

Šestdeset let Ameriške bratske zveze

Slovenska kri v svetu:

Dr. Mary Brene,
znana zdravnica v mestu
Warenwille

Ob žici okupirane Ljubljane

Dušan Bravničar-Veljko:

Utrip enega srca

Po domači deželi

Jože Zupančič:

Svet okrog Litiije, Polšnika in Kuma

Ana Praček-Krasna:

Naša babica (pesem)

Domovina na tujih tleh

Rojaki pišejo

Dom in družina

Mladi rod

Lojze Beltram:

Sonce v naši vasi (pesem)

Lojze Zupanc:

Čarovnica na Kučarju

Fran Maselj-Podlimbarski:

Potresna povest (nadalj.)

Sale

Slika na naslovni strani:

Suha pri Škofji Loki — (Foto
Mlakar, Škofja Loka)

Avtobusno in turistično podjetje

SAP - Turist biro

LJUBLJANA

DIREKCIJA - DIRECTION

Ljubljana, Središka 13

Telefon 30-468, 30-902

TURISTIČNI POSLOVALNICE - BUREAU DE VOYAGES

Ljubljana, Miklošičeva 17

Telefon 30-645, 30-647

Titova 38

Telefon 32-771, 32-772

SAP
TURIST
BIRO

SAP
TURIST
BIRO

Vzdržuje redne mednarodne, turistične, medkrajevne in lokalne proge

Izleti doma in v inozemstvu, nudi vse turistične usluge, nabavlja potne liste, vize, rezervira spalnice itd.

Lastna proizvodnja avtobusnih karoserij

Regular and touristical international and national bus lines

Organisation of package tours for individuals and groups, reservations for sleeping cars and hotel accomodations, all other touristical services

Fabrication of bus bodies in our own workshops

Lignes régulières et touristiques nationales et internationales

Organisation de voyages en groupes, individuelles et à forfait, réservation pour WL et hôtels, acquisition de visas et autres services touristiques

Production propre de carrosseries

Regelmässige und turistische internationale und heimische Kraftfahrllinien

Veranstaltung von Gesellschafts-, Einzel- und Pauschalreisen, Visabeschaffung, Schlafwagen- und Hotelvormerkungen, Sämtliche Reisedienste

Eigene Karosserleerzeugung

SAP
TURIST
BIRO

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanaajstkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 5 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentina letno 50 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov ne vračamo. Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/5-155

Vsi Slovenci smo pustili doma košček srca

Tako je dejala rojakinja Angela Marcinova iz Rock Springsa, ZDA v javni oddaji ljubljanskega radia, kamor so jo s soprogom Valentinom povabili, da bi kaj povedala o sebi in prvih vtisih v rojstni domovini, ki sta jo obiskala po dolgih letih. Mr. in mrs. Marcinova, ki sta prišla z eno prvih letošnjih skupin iz ZDA, sta doma iz lepe Poljanske doline. Mr. Valentin Marcina je zopet na domačih tleh po dolgih 52 letih, njegova soproga Angela pa po 31. Ljubljanska javna radijska oddaja, ki ima naslov »Halo, halo«, je zelo priljubljena, saj se v njej na prijeten in zabaven način srečamo z različnimi ljudmi. In tako so v nedeljo, 25. maja zvečer poleg poslušalcev v dvorani predstavili tisočem radijskih naročnikov kot predstavnika naših rojakov iz ZDA, ki so letos med prvimi obiskali stari kraj, zakonca Marcinova. Oba sta povedala, da sta srečna, ko sta spet doma, rojakinja Angela pa je dodala, kakor smo zgoraj napisali, da je pač vsak rojak srečen ob ponovnem srečanju z rodno grudo, saj je vsak Slovenec pustil doma košček srca. »All right!« ji je pritrdil soproig in prav gotovo bi prav tako dejali tudi drugi naši rojaki.

Tako so zdaj, ko to pišemo, prve skupine rojakov iz ZDA že med nami. Po vseh straneh Slovenije so se razkropili. Po Primorski, Dolenjski, Beli krajini, Štajerskem, Notranjski itd. Med prvimi letošnjimi lastovkami je bil tudi rojak Frank Zaic iz Sudbury v Kanadi, ki se je po 32 letih za stalno vrnil k svoji družini v Dobropolje. Želimo mu, da bi se dobro odpočil po dolgih letih trdega dela. Tudi nekaj znancev iz prejšnjih let smo že srečali na uradu Izseljenske matice. Po dveh letih je obiskala domače kraje mrs. Rosie Vičičeva iz Clevelanda, ki je pripeljala s seboj tudi hčerko. Po štirih letih smo si pa prav krepko spet stisnili roke tudi z »pečnim mladeničem« mr. Charliejem Jurkoškom iz Kalifornije. Suštarjevi iz Clevelanda so bili tudi med prvimi letošnjimi obiskovalci na našem uradu. Prišla sta samo mr. Tony Suštar in njegova petnajstletna hčerka Mary, ki tako lepo govori slovensko, kakor da bi bila vedno med nami. Vsa čast Suštarjevi družini in naj bi bila za zgled drugim slovenskim družinam, ki tam daleč na tujih tleh vzgajajo svoje otroke. Tretjega junija smo pozdravili v naši sredi novo veliko skupino 51 rojakov iz ZDA, ki je pripotovala po posredovanju Kollandrovega

urada. Z njimi je prišla ustanoviteljica in častna predsednica Slovenske ženske zveze mrs. Marie Prislantova ter mnogi znanci, ki smo jih srečali že v prejšnjih letih: mrs. Mary Matyazich iz Kalifornije, Josephine Schlossar iz Milwaukee, Wisc., Frank Gaber iz Detroita itd.

Zdaj pa še o ameriškem pikniku, ki ga bodo letos 4. julija, ko tudi mi praznujemo Dan borca, na svoj praznik Neodvisnosti ameriški rojaki v starem kraju že tretjič praznovali. Žal zdaj, ko zaključujemo list, še niso prispele nekatere napovedane skupine iz ZDA, zato še ne moremo navesti imen prirediteljevega odbora rojakov. Po pisemnih zvezah z rojaki, ki nas letos obiščejo, in pogovorih s tistimi, ki so že prispeli, pa lahko povemo, da so vsi zelo navdušeni za to, da se letos 4. julija rojaki zberejo na svojem veselem pikniku v prelepem kotičku naše Gorenjske v Ribnem pri Bledu. Priprave so že v teku in bo vse res All right! Domačini so zelo navdušeni in pravijo, da bodo tudi oni storili vse, da rojaki tega svojega lepega praznika še dolgo ne bodo pozabili. Vsega bo dovolj za židano voljo: veselih godcev in pevecov, pujskov na ražnju, kranjskih klobas pa slanecov, bobov in potic, lectovih srčkov in še raznih drugih »odpuštkov«, ki jih bodo prodajala zala dekleta v narodnih nošah. Na dveh plesnih odrih se bomo lahko zavrteli, v hladni senci pod smrekami bomo lahko sedeli in si gasili žejo z dolenjskim cvičkom ali belokranjsko črnino. Pa tudi primorske rebule ne bo manjkalo in štajerskega rizlinga in seveda piva, in cocte ter vseh tistih številnih pijač, ki nam grejejo ali hlade grla, kakršna je pač naša potreba. Plačevali bomo s »tikeci« — denarnimi boni, kakor je v navadi na ameriških piknikih. Prevoze iz Ljubljane v Ribno in nazaj bo organiziral Putnik s svojimi udobnimi avtobusi. Vsa podrobnejša pojasnila in prijave pa bomo kakor prejšnja leta sprejemali pri Slovenski izseljenski matici, ki bo ves čas tesno sodelovala s prireditvenim odborom rojakov ter tudi poskrbela, da bodo podrobnosti o tej prireditvi pravočasno objavljene v naših časopisih in v izseljenski oddaji ljubljanskega radia.

Vse rojake, ki so na obisku v starem kraju, toplo vabimo, da se tega piknika udeleže. Pripravite s seboj tudi svoje sorodnike in prijatelje, da se z njimi po dolgih letih na kranjskih tleh po ameriško poveselite!

Predsednik Tito je pognal nuklearni reaktor

JUGOSLAVIJA JE DOBILA JEDRSKI REAKTOR

V soboto, 17. maja 1958 je predsednik Jugoslavije Josip Broz-Tito v inštitutu »Boris Kidrič« v Vinči pri Beogradu izročil v obratovanje prvi eksperimentalni jedrski reaktor. S tem se je Jugoslavija uvrstila med prvih deset držav v Evropi, ki imajo jedrske reaktorje, in med prvih sedem, ki so same zgradile take reaktorje. Reaktor z vsemi instrumenti so projektirali in izdelali v zagrebški tovarni »Jedinstvo«, vse ostalo pa po laboratorijih in delavnicah inštituta »Boris Kidrič«. Jedrski material za reaktor — naravnı uran in težko vodo, so nabavili v Sovjetski zvezi na osnovi sporazuma med našo in sovjetsko vlado o sodelovanju pri uporabi jedrske energije v miroljubne namene.

Svečanosti sta se udeležila tudi podpredsednika Zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj in Aleksander Rankovič, državna tajnika za zunanje zadeve in obrambo Koča Popovič in armadni general Ivan Gošnjak. Navzoča sta bila tudi direktor inštituta v Vinči Vojko Pavičič in predsednik znanstvenega sveta inštituta doktor Pavle Savič.

Predsednik Tito je čestital sodelavcem inštituta »Boris Kidrič« in med drugim dejal: »Ker se čedalje bolj približujemo času, ko boste mogli zelo uspešno delati pri tem, kar je po mojem mnenju najvažnejše v tej perspektivni znanstveni panogi, bi hotel izraziti svoje prepričanje, da boste tudi v bodoče dosegali še hitrejšo in večje uspehe. Eno je vsekakor jasno: da delate za mirne namene. Nimamo nobenih pretenzij, da bi ustvarili nekaj, kar bi služilo uničevanju človeških življenj, vi pa morate pripraviti tehnična in znanstvena sredstva, da bi mogla naša država nuditi našim narodom lepšo in srečnejšo bodočnost.«

»SLOVAN«

že poje nove pesmi iz domovine

Ko sem lani po 47 dolgih letih z ženo Josephine obiskal drago rojstno domovino in mojo domačijo v Polju pri Ljubljani, sem si naročil tudi na naš priljubljeni list »Rodno grudo«. Vest mi narekuje, da nekaj v ta naš list tudi napišem, predvsem bi rad, da bi naši rojaki prijatelji in znanci zvedeli, kako sva se s so-progo imela v naši lepi Sloveniji. Moja žena je sicer prej že dvakrat obiskala stari kraj, zato pa je bila tudi izkušena, kar je meni kar prav prišlo. Kaj bi povedal o najinem obisku? Kamor sva prišla, sva bila z veseljem sprejeta in dobro postrežena. Obžalovala sva le, da je vse tako hitro minilo in sva se morala vrniti. Posebno lepo sva bila sprejeta v Ljubljani pri Slovenski izseljenski matici. Takoj je bilo dosti prijateljev in prijateljic okrog naju. Na mizo je priletelo nekaj »korajže« in že smo bili sredi živahnega razgovora, kakor da se že od zdavnaj poznamo. Kar težko smo se ločili in tolažili smo se le s tem, da se še vidimo.

Ker spadam k pevskemu zboru »Slovan«, sem se zanimal za lepe nove domače pesmi za naš zbor. In res sem jih dobil po posredovanju dobrega prijatelja Janka Kuharja, ki mi je svetoval, naj se obrnem na člana Delavskega prosvetnega društva »Svobode«. To sta bila Viljem Petrin in J. Mazovec. Sama sta me poiskala na domu pri moji sestri, kjer sva z ženo stanovala. Potem sta mi pa nametala kar cel kup novih pesmi, da sem bil kar malo v zadregi in sem premišljeval, koliko bo vse to stalo. Ko sem pa povprašal nazadnje za račun, sta mi rekla, da pesmi ne stanejo nič. Zato na tem mestu v svojem kakor v imenu pevskega zbora »Slovan«, ki so mu bile pesmi namenjene, izrekam darovalcem prav prisrčno zahvalo! Povedati moram, da se pesmi že pojo. Za prvi koncert smo jih izbrali kar osem. Res so prekrasne pesmice!

Sedaj naj pa še malo povem o našem pevskem zboru »Slovan«. Zbor obstaja že 25 let. V teh letih so vsi ustanovitelji umrli, nekateri pa iz tega ali drugega vzroka odstopili, le jaz edini sem še ostal. Takoj pa moram naglasiti, da se število pevcev medtem ni nič zmanjšalo. Eni odhajajo, pa pridejo novi in »Slovan« ima danes še vedno toliko fantov in mož, kolikor jih je bilo na prvem koncertu. Seveda so ti mladi pevci vsi rojeni v Ameriki. Veseli smo jih in njihove lepe slovenske izgovarjave. Naš zbor navadno priredi dva koncerta v letu, in to enega v aprilu, drugega pa v novembru. Januarja imamo letno sejo in izvolitev novega odbora, zvečer pa seveda zabaven večer za članne pevce in za podporne člane.

Na letošnji januarski seji so bili izvoljeni v odbor »Slovana«: predsednik Jozef Durjava, podpredsednik Math Dolenc, tajnik in blagajnik Milan Urbančič, zapisnikar Rudi Ivančič. Nadzorni odbor: Robert Klančar, Johan Globokar, Johan Šnajdar, Arhivar Rudi Knaus. Publicistični odbor: Frank Rupert, Jozef Durjava, Frank Požar. Pevovodja Anton Šubel.

Na svidenje v domovini čez dve leti!

Frank Rupert, Cleveland

Tomo Brejc

DJURO SALAJ

Kakor bi se dotaknil srca z ostrim rezilom, tako je vse delovne ljudi naše domovine zaskrbelo, da je 20. maja v Domu železničarjev v Loprano (Opatija) nenadoma umrl član vlade FLRJ in bivši dolgoletni predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije — Djuro Salaj.

Ljudske množice dobro vedo, zakaj imajo nekoga rade in se v svoji oceni nikoli ne varajo. V dneh ko je njihov veliki prijatelj in voditelj ležal na mrtvaškem odru, so bili obrazi ljudi odprta knjiga, v kateri je bilo brez sleherne težave mogoče brati, kako jim je bilo neizmerno težko v duši ob veliki in nenadomestljivi izgubi, ki jih je zadela.

Kako naj nebogljenovo pero opiše njegovo bogato življenje, tako polno nesebičnega dela, trpljenja in samoodpovedi, vse preživeto v boju za srečo delovnih ljudi naše dežele? Pred pol stoletja, ko je še izgledalo, da zanje ni rešitve, da bodo večno izkoriščani, jim je po-

kojni Salaj, delavec, star komaj 17 let, že kazal pot, ki je vodila k njihovi osvoboditvi. Ne trpljenje in ne preganjanje, ki ga je doživljal od oblasti bivše Avstrije in stare Jugoslavije — saj je bil petkrat zaprt in obsojen — ga ni moglo odvrniti, da se ne bi boril za rešitev ponižanih in razžaljenih. Za vse čase bo njegovo ime tudi ozko povezano z delom za izgradnjo nove Jugoslavije, kateremu je po osvoboditvi posvetil vse svoje silne življenjske, politične, organizacijske in strokovne sposobnosti in izkušnje. Bil je najboljši učitelj nas vseh, bil je človek velikega in plemenitega duha in razuma, zvesti prijatelj, kateremu sta odkritosrčnost in dobrota srca tako močno in izrazito odsevali z obraza, da je človek ob prvem srečanju z njim trdno vedel, da mu lahko zaupa in potoži vse, kar ga teži, da ne bo nikoli prevaran. Že njegov vedri obraz, mirna in preudarna beseda, polna duhovitosti in zdravega humorja, je človeka krepila in navdajala z zaupanjem.

Bil je sam dolgo v tujini, poznal je dobre in slabe strani življenja v tujini in morda se je prav zato tudi vedno tako živo zanimal za življenje naših izseljencev.

Pa ne samo naši rojaki: delovni ljudje vsega sveta so bili njegovi prijatelji.

Bil je človek v najčistejšem pomenu te besede in delavski voditelj, od katerega se je treba samo učiti.

Še naša domovina tudi v bodoče slavna in spoštovana, če bo imela mnogo takih svetlih in pogumnih osebnosti, kakršen je bil pokojni Djuro Salaj.

Slava njegovemu spominu!

Tomo Brejc

Novi zakon o pokojninah

(Nadaljevanje)

Novi zakon je ne samo ohranil, temveč izboljšal dosedanje pogoje za pridobitev polne osebne pokojnine. Pravico do te pokojnine ima vsak delavec in nameščeneec, ki je star 55 let in ima 35 let delovne dobe, žene pa, ko dosežejo starost 50 let in imajo 30 let delovne dobe. Zavarovanci, ki so bili zaposleni pri posebno težkih in za zdravje škodljivih delih, imajo pravico do skrajšane delovne dobe. Novi zakon razširja pravico do skrajšane delovne dobe tudi na rudarje, ki je doslej niso imeli. Kot polno pokojninsko leto se jim bo štelo 8—10 mesecev stvarne zaposlitve. Pravico do polne pokojnine bodo imeli že z 29 leti dejanske delovne dobe. Tudi starostna doba jim je znižana, vendar ne izpod 50 oziroma 45 let. Te olajšave veljajo tudi za vojne in delovne invalide ter slepe zavarovance.

Mnogo pridobijo z novim zakonom delavci na kmetijskih posestvih. Doslej se jim je zaposlitev pri kmetijskih delih štela v pokojnino le, če so bili na posameznem posestvu zaposleni nepretrgoma vsaj dve leti. Odslej se jim bo zaposlenost pri kmetijskem delu štela v pokojnino, če bodo v enem koledarskem letu zaposleni pri tem delu vsaj 7 mesecev. To izboljšanje je posebno razveselilo naše Prekmurje, kjer je največ sezonskih kmetijskih delavcev.

Udeležencem v narodnoosvobodilni vojni (NOV) posveča novi zakon še prav posebno skrb. Aktivisti in borci, ki so vstopili v NOV pred 9. IX. 1945 (kapitulacija Italije), pridobijo pravico do pokojnine, če imajo vsaj 10 let delovne dobe. Posebna zvezna komisija pa jim pravico do pokojnine lahko prizna tudi prej, če je to potrebno glede na njihovo zdravstveno

stanje in delovno zmožnost. Če pa imajo ti zavarovanci polno delovno dobo, pridobijo pravico do polne pokojnine ne glede na starost. Prvorborci pa bodo ob upokojitvi razvrščeni v pokojninske razrede izključno na podlagi njihove povprečne mesečne plače s pravico na X. pokojninski razred. Pokojnina prvorborca ali aktivista iz leta 1941 bo torej znašala najmanj 11.900 din mesečno. Drugim udeležencem NOV, ki ne izpolnjujejo pogojev za polno pokojnino, se pokojnina poveča: borcu iz leta 1942 za 90 %, iz leta 1943 za 60 %, iz leta 1944 za 30 %, in tistim, ki so vstopili v boj leta 1945 pozimi, t. j. januarju ali februarju, za 10 odstotkov.

Novi zakon predvideva pomembne olajšave in ugodnosti tudi za pridobitev pravice do družinske pokojnine. Zlasti velja to za vdove. Doslej je namreč vdova, ki še ni bila stara 45 let in ni bila nezmožna za delo, imela pravico do družinske pokojnine le, če je imela otroka, mlajšega od 7 let. V bodoče pa bo vdova, ki ima otroka mlajšega od 15 let, ali pa tri ali več otrok, ki imajo pravico do družinske pokojnine ne glede na njihovo starost tudi sama imela pravico do družinske pokojnine. Vdova, ki je bila ob moževi smrti stara 40 let, bo dosegla pravico do pokojnine, ko bo dopolnila 45. leto. Ta ugodnost velja tudi za žene-vdove, ki po prejšnjih predpisih niso imele pravice do pokojnine zato, ker še niso bile stare 45 let. To je zelo važno, kajti če bi te določbe v novem zakonu ne bilo, bi bile žene-vdove, ki so izgubile moža že pred leti, v neenakopravnem položaju v primerjavi z ženami, katerim so možje umrli po uveljavljenju novega pokojninskega zakona. Otroci, ki študirajo, so imeli po dosedanjih predpisih pravico do pokojnine do 24. leta. Novi zakon daje to pravico do 26. leta, ker je študij nekaterih znanstvenih panog zelo dolgotrajen.

Velikega pomena za uživalce družinske pokojnine je v novem zakonu povečanje odstotka, s katerim se odmerjajo družinske pokojnine od osebne pokojnine. Družinska pokojnina za enega člana bo v bodoče znašala 60 % od osebne pokojnine (doslej 55 %), za dva člana 75 % (doslej 65 %), za tri člane 90 % (doslej 80 %) in za štiri ali več članov 100 %.

Ta odstotek se poveča še bolj v primerih, ko zakonec umrlega zavarovanca sam nima pravice do pokojnine. Družinska pokojnina za te zavarovance bo v bodoče znašala 40 % od osebne pokojnine (doslej 25 %), za dva člana 55 % (doslej 40 %), za tri člane 70 % (doslej 55 %) in za štiri ali več članov 100 % od osebne pokojnine pokojnega zavarovanca.

V novi Jugoslaviji je starostna doba, ki daje pravico do osebne pokojnine, razmeroma nizka. Zaradi pomanjkanja strokovnjakov in ljudi z bogatimi praktičnimi izkušnjami na posameznih delovnih mestih je povsem naravna težnja našega gospodarstva, naj bi taki državljani tudi potem, ko so že pridobili vse pravice do polne osebne pokojnine, še ostali na svojih delovnih mestih, če to dopušča njihovo zdravstveno stanje. Zavarovancem, ki so že izpolnili vse pogoje za polno osebno pokojnino, pa so sklenili, da bodo ostali v službi še nadalje, daje zakon posebne ugodnosti. Za vsako leto polne zaposlitve se bo njihova pokojnina povečala za 5 %.

Ker omejeni obseg »Rodne grude« zahteva kar najbolj racionalno štednjo s papirjem, sem v tem članku navedel le najvažnejše pridobitve in izboljšave, ki jih novi zakon o pokojninah daje vsem članom socialnega zavarovanja v FLRJ.

Povprečno povečanje pokojnin znaša 15,8 %. Za več ko četrtino dosedanjih upokojencev pa bo povečanje njihove pokojnine doseglo 22,8 %. S tem povečanjem se občutno zmanjša doslej vse prevelika razlika med plačo in pokojnino.

Zakon pa ni važen samo zato, ker v znatni meri izboljšuje gospodarski položaj upokojencev, temveč tudi zato, ker vnaša mnogoštevilne drobne izboljšave v samo poslovanje socialnega zavarovanja, zamenjuje celo vrsto dokaj nejasnih in kompliciranih uredb, poenostavlja pogoje in sam postopek uveljavljenja pravice do pokojnine.

Novi pokojninski zakon je zato še eden nov in nepobiten dokaz nenehne skrbi ljudske oblasti za delovne ljudi naše domovine, to pot za tiste, ki so vse svoje življenje izpolnili s poštenim in marljivim delom.

Zahvaljujem se Vam za Vašo revijo »Rodno grudo«! Ona je učiteljica slovenske besede mojim trem otrokom, ki so nesrečni kakor jaz, ki sem živel v Trstu pod italijanskim fašizmom in nisem imel niti ene ure slovenske šole. Tukaj pa se morajo moji otroci učiti samo angleško. Jaz in moja žena s pomočjo Vaše lepe revije »Rodne grude« učiva otroke slovenskega jezika.

Dragi rojaki Slovenci po vsem svetu: učite svoje otroke slovenskega jezika, ki je tako lep in tudi pomemben v današnjem času! Pozdravljam vse Slovence v domovini in izven domovine!

B. Zobec, Geelong, Vict., Australia

Naši prvi letošnji obiskovalci. Zgoraj: rojak Frank Zaic se je iz daljne Kanade (Sudbury, Ont.), kjer je delal v rudnikih, po 32 letih za stalno vrnil k svoji družini v Dobrepolje. Na levi: rojak Zaic s svojo 92-letno tačo, na desni: s soprogo, hčerko in vnukoma. Na levi: rojak Rudolf Zaletel iz ZDA, je svojo soprogo rojeno Američanko, privedel v svoj rojstni kraj Loko pri Novi Gorici in ji postregel s prvimi češnjami. Na desni: rojak Anton Buh in njegova žena Rozi iz Clevelanda sta po 6 letih spet obiskala domače v Horjulu pri Ljubljani

Stana Vinšek:

Obisk

Po letih se vrnila je v domači kraj.
Zarelo je poletje kot nekdanj.
Se ista pot jo vódi s kolodboru,
obvlada stari trg zelena Góra.

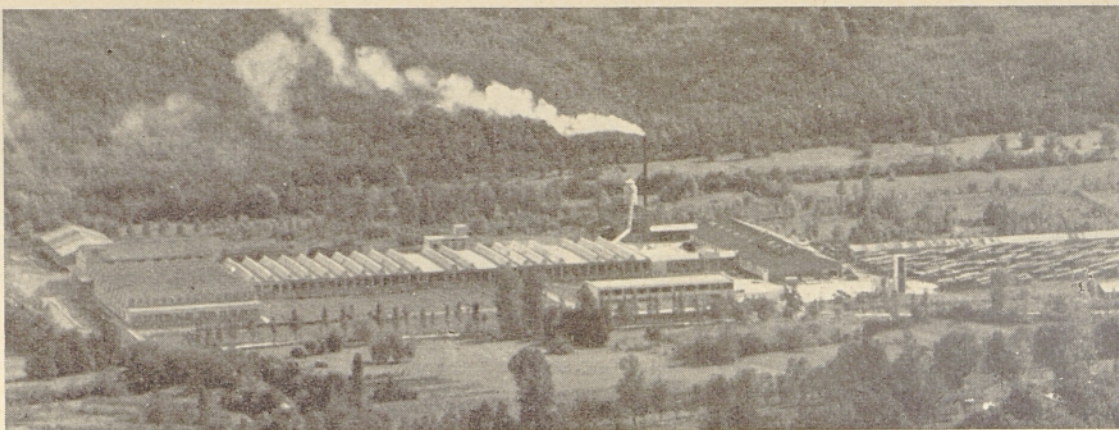
Pozdravila jo spet je bela cesta,
pozdravila vsa ljuba, znana mesta.
Vse znano je in kot nekoč je milo,
čeprav se marsikaj je spremenilo.

Spet prôd se, v vódi kot nekoč svetlika,
na daleč gleda stari stolp zvonika.
Ko stara soba spet jo sprejme vase,
objame vzduh jo kot nekdanje čase.

Na steni ura kot nekoč ji bije,
spet toplo sonce skozi okno sije
in vabi, da pozabi sivo glavo
in bosonoga zopet brede travo

in brede čisto vódo, kot jo rada
nekoč brezskrbna deklica je mlada.
Utrujena zaspí — in nemi gosti
šepečejo ji bajke iz mladosti.

In zdi se ji, kot da stó let je spala
in se zbudila mlada vsa in zala —
podaril znova ji domači kraj
mladost srcá je — in detinstva raj.

Tovarna pohlštva v Novi Gorici

Pred desetimi leti močvirje, zdaj moderna tovarņa pohlštva

Ob letošnjem prvem maju so se zbrali delavci in uslužbenci tovarne pohlštva v Novi Gorici. Tudi mnogo okoličanov je prihitelo, da prisostvujejo lepi slovesnosti — proslavi desete obletnice ustanovitve ene največjih tovarnih pohlštva v Jugoslaviji. Ob tej priložnosti je bila v tovarni odprta nova zdravstvena in zobna ambulanta ter povečana delavska restavracija. Delavski svet je imel slavnostno sejo, ki ji je sledilo javno zborovanje, na katerem je direktor Tine Ravnikar govoril o naglem razvoju te tovarne. Nagrajenih je bilo tudi 88 najboljših delavcev in uslužbencev, ki delajo v tovarni že od ustanovitve. Med nagrajenci sta bila tudi dva izseljenca povratnika iz Argentine Ivan in Valentin Černe. Na proslavi so sodelovali moški in ženski pevski zbor, sestavljena iz delavcev in uslužbencev te tovarne, ter godba na pihala iz cementarne Anhovo. Popoldne so si gostje ogledali tovarno, na prostoru pred tovarno pa je bila ljudska zabava.

Razvoj te tovarne, ki spada med najpomembnejše primorske industrijske obrate, je res lep, če pomislimo, da se je na tem mestu pod Kromperkom pred leti še raztezalo močvirje, imenovano »Na Paludu«, skozi katero je leno tekel potok Koren. Ob tem močvirju se je rad sprehajal tudi zdaj že pokojni skladataelj Vinko Vodopivec, tam si je pred 40 leti zamislil znano skladbo »Žabe«. Kjer so nekoč regljale žabe, pojo danes veselo moderni mizarški stroji tovarne pohlštva Nova Gorica.

Solkani, ki je danes četrt Nove Gorice — novega modernega mesta, nastalega po osvoboditvi, je bil že pred sto leti znan po svojih mizarjih. Pred prvo svetovno vojno je bilo v Solkanu nad štirideset samostojnih mizarških obrtnikov, ki so zaposlevali po dva pa tudi po deset mizarških pomočnikov. Po prvi svetovni vojni, ko je prišla Primorska pod Italijo, ki ima močno pohlštveno industrijo, so nastali za solkanske mizarje slabi časi, zlasti še, ko so kar čez noč postali tujei na lastni zemlji. V letih krize 1929

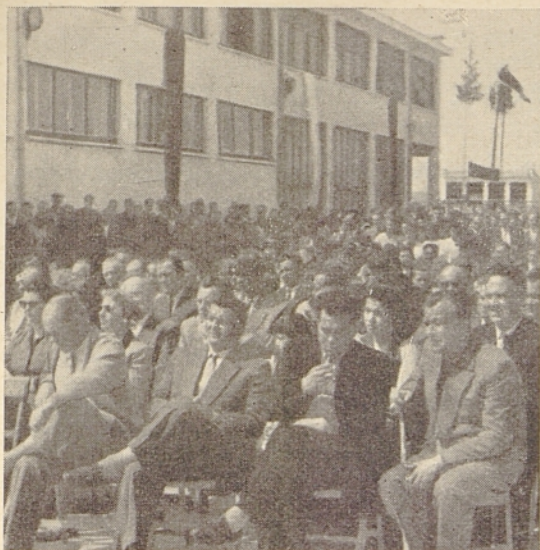
do 1935 je moralo mnogo obrtnikov zapreti svoje delavnice. Izselili so se v razne dežele sveta, največ v Južno Ameriko in Argentino. Kar pa jih je ostalo doma, so se leta 1937 združili v mizarško zadrugo.

Ta zadruga je po osvoboditvi l. 1948 postala temelj nove tovarne pohlštva, saj je vanjo vstopilo nad polovico njenih članov. Seveda so se v začetku morali boriti z velikimi težavami. Tovarna ni imela ne vode ne sušilnice ne parne kurjave. Zelo so morali paziti, da ni izbruhnil požar, ki bi zaradi pomanjkanja vode lahko vse uničil. Vse te velike pomanjkljivosti so s skupnimi prizadevanji v nekaj letih odpravili. Danes je tovarna moderna zgrajena in urejena, enaka industrijskim obratom v tehnično razvitih deželah. Tudi za delavce je dobro preskrbljeno. Imajo lastno restavracijo, zdravstveno ambulanto, kopalni bazen, knjižnico, televizijo, skratka vse, kar daje poudarka današnji stopnji razvoja tehnike. Med njimi so dobri pevci, pa so ustanovili kar dva pevska zbora, moškega in ženskega. Ponosni so na svojo tovarno, ki izvaža svoje izdelke v mnoge dežele po svetu — v Anglijo, Italijo, Holandijo, Belgijo, Švico, Sovjetsko zvezo in Zahodno Nemčijo.

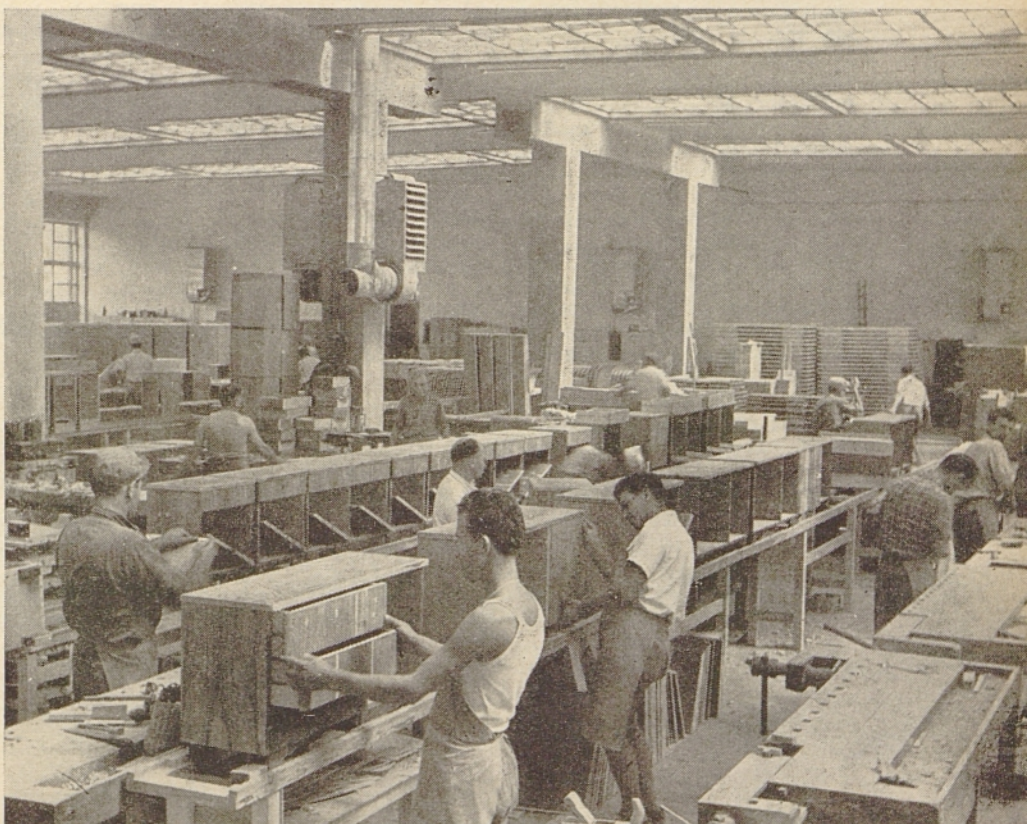
Da so izdelki te naše tovarne tudi po svetu tako znani in iskani, je velika zasluga predvsem v prizadevanju, da se delavci čim bolj strokovno usposobijo. Zato so že takoj po ustanovitvi tovarne osnovali poleg tudi lesno industrijsko šolo. Vodilne delavce in mojstre pošilja tovarna redno na strokovne tečaje ter na izpopolnjevanje v priznane inozemske tovarne pohlštva. Delo v tovarni je tudi dobro mehанизirano in smotrno organizirano.

Vse to skupaj je doprineslo k uspehom, na katere so danes ob desetletnici delavci in uslužbenci tovarne pohlštva v Novi Gorici in z njimi vsi v domovini lahko upravičeno ponosni.

Mirko Ličen

Primorci imajo
 danes delo doma,
 nič več jim ni treba
 na tuje. Sliki zgoraj
 na desni: Delavke
 v Tovarni za
 izdelavo sadnih
 sokov in likerjev
 v Ajdovščini.
 V tovarni testenin,
 ki je nedavno
 začela obratovati.
 Na levi od zgoraj
 navzdol: Na proslavi
 desetletnice
 Tovarne pohištva
 v Novi Gorici.
 Mešani pevski zbor
 Tovarne pohištva
 na proslavi
 desetletnice,
 spredaj:
 delavska godba iz
 Cementarne Anhovo.
 Desno:
 Del notranjosti
 tovarne pohištva

Šestdeset let AMERIŠKE BRATSKE ZVEZE

Letos 18. julija bo 60 let, odkar je bila ustanovljena druga slovenska osrednja podporna organizacija v Ameriki — Jugoslovanska katoliška jednota, od leta 1940 imenovana Ameriška bratska zveza. Šestdeset let razvoja te po številu članstva in moči tretje slovenske osrednje podporne organizacije je tudi del zgodovine naših rojakov v ZDA.

Prva slovenska samopomočna društva so pričeli ustanavljati naši rojaki že leta 1882 (Društvo sv. Jožefa v Calumetu, Mich.). V državi Minnesoti pa so ustanovili prvo društvo — imenovano po tedanjem načinu Društvo sv. Cirila in Metoda — 15. avgusta 1889. Bile so to organizacije na povsem katoliških temeljih in leta 1894 so se združile v prvo slovensko osrednjo podporno organizacijo Kranjsko slovensko katoliško jednoto s sedežem v Jolietu, Ill., ki je bila in je še vedno organizacija na strogo katoliško-konservativnih načelih in temeljih.

Ta organizacija je imela leta 1898 v mestu Pueblo, Colo. svojo konvencijo (kongres), ki je sklenila, da morajo društva v zvezni državi Minnesoti plačevati za vsakega člana 25 centov višji zavarovalni prispevek, češ da je med člani v tej državi povprečno več nezgod in smrtnih nesreč, kakor pa v drugih zveznih državah. S tem sklepom člani iz Minnesote niso bili zadovoljni in so ga proglasili za nebratskega. Sklenili so si ustanoviti svojo organizacijo.

13. julija 1898 je bil objavljen v newyorškem »Glasu naroda« poziv, v katerem je bilo rečeno tudi tole: »Ustanovimo si delavci svoje lastno, popolnoma neodvisno in vzajemno podporno društvo za vse Združene države. Pravila tega vzajemnega društva naj bodo svobodna, kakor je svobodna država, v kateri bivamo.«

Ze 18. julija je bil v Elyju, Minn. ustanovni sestanek, na katerem je bilo zastopano članstvo obeh minnesotskih društev KSKJ (ustanovljenih 1889 in 1894). Sklenili so ustanoviti novo osrednjo organizacijo, ki naj bi se imenovala Jugoslovanska katoliška jednota (JKJ) in naj bi imela sedež v Elyju, Minn. Zapisnikar na tem sestanku je bil Frank Sakser, lastnik in urednik lista »Glas naroda« iz New Yorka (glej »Rodno grudo« 1957, št. 4, str. 78), ki je bil uradno glasilo JKJ do leta 1925. Med delegati je bil tudi narodno zavedni slovenski duhovnik in pesnik Andrej Smrekar in verjetno je za sluga obeh teh dveh mož, da se je nova organizacija že pred 60 leti imenovala »jugoslovanska«. Vanjo je kmalu pristopilo 400 članov. Inkorporirana (registrirana pri državnem oblastvu) je bila po zakonih države Minnesota 31. decembra 1900.

Prvi glavni odborniki JKJ so bili: Jos. Agnič, predsednik; Geo. Kotze, podpredsednik; John Govže, prvi tajnik; Steve Banovec, drugi tajnik; Math Agnič, blagajnik; John Habjan, predsednik nadzornega odbora; John Prešeren in Jos. Mantel, nadzornika.

Konvencija je določila dolar pristopnine za mlade člane, pet dolarjev pa za tiste, ki so bili starejši od 45 let. Bolniška podpora je bila 15 dolarjev mesečno, smrtnina pa 800 dol. Me-

sečni prispevki v bolniški in smrtninski sklad so bili 50 centov.

Ze prvo leto je doživela JKJ ob smrti 8 članov in 3 žena članov hudo preskušnjo, saj je morala plačati 6.400 dolarjev smrtnine. Toda z izrednimi prispevki in požrtvovalnostjo članov so premagali tudi to težavo...

JKJ je imela sprva konvencije vsako leto, pozneje pa na dve, tri in od X. konvencije dalje vsaka štiri leta. Na peti konvenciji (v Omahi, Ne., 1905) so ustanovili rezervni sklad. Na šesti konvenciji v Clevelandu (1905) so sklenili, da postanejo žene članov redne članice. Na IX. konvenciji (Pittsburgh, 1915) so ustanovili mladinski oddelek ter osrednjo bolniško blagajno. Ta drugi sklep pa ni naletel na razumevanje članov in izgubili so zaradi njega več kakor 1000 članov. Na XII. konvenciji (Lorain, O., 1924) so sklenili ustanoviti lastno glasilo, tednik Novo dobo, ki je pričela izhajati 7. januarja 1925 in se je najprej tiskala v New Yorku, pozneje pa se je preselila v Cleveland. Na XVI. konvenciji (Waukegan, Ill., 1940) je bilo spremenjeno ime iz Jugoslovanske katoliške jednote v Ameriško bratsko zvezo (ABZ). Zadnja — dvajseta — konvencija je bila 1956 v Waukeganu, Ill.

Članstvo organizacije je stalno naraščalo. Leta 1915 je znašalo 8396, 1921 — 8273 (posledica izstopov zaradi sklepa IX. konvencije), 1924 — 14.561, 1948 — 30.000 (vrhunec), 1954 — 29.159 zavarovalnih polic, 30. junija 1957 pa 17.031 članov v oddelku odraslih in 11.835 v mladinskem oddelku, skupno torej 28.864 članov. Leta 1948 je imela ABZ 169 društev v 21 zveznih državah, 1954 — 162 društev, leta 1958 pa ima 155 društev, ki pa imajo 238 zaporednih števil, kar kaže, da je bilo od ustanovitve ustanovljenih toliko društev. Dve tretjini članstva ABZ odpade na naslednje države po vrstnem redu: Pennsylvanija, Minnesota, Ohio, Illinois, Colorado, Montana in Wyoming. Za dvig članstva sta bili zlasti važni ustanovitev mladinskega oddelka, ki prireja večkrat tudi mladinske konvencije in predkonvencijske članske kampanje in pa ustanovitev lastnega lista Nove dobe.

ABZ ima sedež v lastnem domu v Elyju, Minn., ki je bil zgrajen po sklepu XIV. konvencije v Indianopolisu, Ind. leta 1932. Zgradba je stala v letu 1935 — 22.000 dolarjev. Je pa že premajhna in jo bodo verjetno že letos povečali. Načrte imajo že napravljene in povečanje tudi odobreno.

V 60 letih poslovanja je imela JKJ oziroma ABZ enajst glavnih predsednikov: Jos. Agnič, John Habjan, Michael Zunic, Frank Medosh, John Germ, Michael Rovaneš, Rudolf Perdan, Anton Zbašnik, Paul Bartel, Janko N. Rogelj in Frank J. Kress. Tajnikov pa je bilo šest: Ivan Govže, Jos. Agnič, Geo. L. Brozich, Jos. Pishler, Anton Zbašnik in Frank Tomsich. Te moše navajam, ker so bili nosilci napredka ABZ.

Glasilo organizacije »Nova doba« se imenuje od 1. januarja 1949 »NEW ERA« ter ima angleško besedilo na prvem mestu, na notranjih stra-

neh pa je besedilo v slovenščini. List je postal zaradi velikih stroškov v letu 1954 iz tednika polmesečnik. Njegova urednika sta bila v 33 letih izhajanja Anton J. Terbovec in Vatro J. Grill. Po določenih pravilih ne objavlja New Era nobene propagande ali polemike političnega ali verskega značaja, ker ima ABZ politično in versko prepričanje za izključno zasebno zadevo vsakega svojega člana.

Sedanji glavni odbor sestavljajo: Frank J. Kress, predsednik; C. J. Rovaneš, Steve Mauser, mrs. Jennie Smith, Stanley Pechaver, Paul J. Oblock, Anton Stanovnik, podpredsedniki; Frank Tomsich, tajnik; Barbara Matesha, drugi tajnik; blagajnik Louis Champa; glavni zdravnik dr. F. J. Arch; urednik lista Vatro J. Grill. Vodja finančnega odseka je Janko N. Rogelj, nadzornega odbora pa Anton Kravec.

ABZ zavaruje otroke od dneva rojstva dalje, odrasle pa do 55. leta starosti. Svoje premoženje, ki je znašalo 1. januarja 1958 skupno v obeh oddelkih 7.105.324 dolarjev, ima zveza naloženo v zveznih (federalnih), državnih, okrajnih, mestnih in šolskih obveznicah. V 60 letih svojega poslovanja je izplačala skoraj 12 milijonov dolarjev raznih dajatev svojim članom.

V drugi svetovni vojni je bilo več kakor 2.500 članov in članic v ameriški armadi; umrlo oziroma padlo pa jih je 94.

ABZ je zdaj zgolj podporna bratska organizacija. Njena glavna naloga je nuditi članom različna zavarovanja in pa vzpodbujati ter gojiti med njimi bratstvo in dobro državljanstvo ter podpirati organizirano ameriško delavstvo.

Kot taka je imela ABZ tudi stalno razumevanje za domovino. V letu 1941 je bila ABZ pobudnik za sestanek vseh slovenskih bratskih in podpornih organizacij, ki so 19. aprila 1941 (še pred ustanovitvijo OF) organizirale slovensko sekcijo Jugoslovanskega pomožnega odbora (SS-JPO) v Ameriki s sedežem v Chicagu. Bili so tudi med ustanovnimi člani Slovensko ameriškega narodnega sveta (SANS) ter so imeli v njem svoje zastopnike. Janko N. Rogelj je bil podpredsednik SANS.

Iz vsega torej vidimo, da je JKJ oziroma ABZ močna in napredno usmerjena organizacija naših rojakov v ZDA, ki je in še vedno vpliva na nje v domoljubnem in delavskem duhu. Slovenska izseljenska matica in uredništvo »Rodne grude« ji želita k njenemu jubileju še mnogo in dolgotrajnih uspehov.

Cvetko A. Kristan

(Viri: članki Janka N. Roglja v ADK 1940, Slov. izseljenskem koledarju 1957 in v New Era 1958, dalje New Era 1957 in 1958 in drugi.)

Slovenska kri v svetu

Dr. Mary Breme, znana zdravnica
v Warenville, Ill.

Dr. Mary Breme, znana zdravnica v mestu Warenville v državi Illinois, je hčerka slovenskih staršev. Rojena je bila v severnem delu Chicaga v družini Johna Gottlieba, ki je doma iz Mozirja. Njena pokojna mati Julija pa je bila doma iz Radeč pri Zidanem mostu. Mary je obiskovala v Chicagu osemrazredno slovensko šolo, nato pa štiriletno višjo šolo »Harrison High«, ki jo je zaključila, ko ji je bilo šestnajst let. Čeprav bi bila zelo rada naprej študirala, ji je to preprečila gospodarska kriza. Poiskala si je zaposlitev v pisarni, kjer je delala za pet dolarjev na teden. Toda želja po izobrazbi je bila tako velika, da se je vpisala v večerno šolo. Tako so ji najlepša dekliška leta minevala v nenehnem delu in študiju. Edino zabavo si je našla v skavtski organizaciji, kjer je bila voditeljica skavtk pri Sv. Stefanu.

Odločila se je za medicino, ki jo je študirala na Institutu Lewis. Graduirala je na Medicinski šoli univerze Illinois. Leta 1943 je prakticirala kot zdravnica na Cook County Hospital v Chicagu. V tej bolnišnici se je mlada zdravnica z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo posvečala bolnikom različnih ras.

Že prej se je poročila. Ko je dobila hčerko Mary Ellen, so se njene družinske skrbi še povečale. Znašla se je na razpotju: da bi se vsa posvetila domu in otroku, ter med enako močno željo, še naprej opravljati težaven, toda plemenit poklic zdravnice.

Ko je mesto Warenville, kamor se je preselila, zajela epidemija meningitisa, se je hitro odločila. Saj je bilo preveč trpljenja zanjo, ko je morala dan za dnem gledati, kako umirajo otroci. Od takrat dalje je njeno življenje en sam delovni dan, posvečen skrbi za zdravje prebivalcev Warenvillea. Njeno življenje je tesno povezano z razvojem tega mesta in njegovih ljudi. Z njimi je delila vse uspehe, pa tudi razočaranja, njihovo borbo za napredek mesta. Njena zasluga je, da ima mesto Warenville danes moderno urejeno kliniko, ki je bila dograjena l. 1950 in stoji danes kot lep spomenik nenehni skrbi mesta Warenvillea za zdravje njegovih prebivalcev.

Mladina in stari borci so se udeležili pohoda

Drug drugemu so pomagali kakor nekoč med vojno

Pot je vodila tudi po pontonskem mostu preko Ljubljanice

Ob žici okupirane Ljubljane

Partizanski pohod v spomin na najtežje dni ponosne, neuklonljive prestolice Slovenije

V spomin na tista štiri težka leta, ki bodo za vedno ostala zapisana v zgodovini slovenskega naroda, je Okrajni odbor Zveze borcev NOV v Ljubljani letos že drugič priredil partizanski pohod ob žici okupirane Ljubljane.

Po poti, kjer je nekoč 33 kilometrov dolga žična ovira oklepala Ljubljano, so v sončnem nedeljskem jutru 11. maja hiteli tekmovalci, skoraj dva tisoč jih je bilo, razdeljenih na nad 400 skupin. To so bili športniki, lovci, planinci, strelci, telovadci, vojaki, delavci, študentje, mladina iz delovnih brigad, stari in mladi, moški in ženske. Med njimi so bili mnogi vidni politični delavci. Mnogim so se na prsih bleščala vojna odklovanja ali partizanske spomenice iz leta 1941.

V presledkih ene minute so odhajale na pot skupine po 5 tovarišev, s puškami in nahrbtniki kakor nekoč v vojni. Dolga je bila pot 33 kilometrov za moške, 11 kilometrov za ženske. Koliko je bilo ožuljenih nog. Sonce je začelo kmalu žgati, da so se vsi pošteno oznojili. In žeja je postajala vedno hujša. Toda nihče ni odnehal. Če je kateri omagal, so mu pomagali tovariši kakor takrat med vojno. To je bila plemenita tekma vztrajnosti in tovarištva. Tako kot v partizanih — vsi za enega, eden za vse.

Ob vsej poti so jih pozdravljali prebivalci. Dekleta in mamice so jim ponujale krepčila, kakor takrat v najtežjih časih. Vsem so misli hitele 15, 16 let nazaj v preteklost, v tiste slavne, a strašne dni, polne nepopisnih žrtev in trpljenja, brez katerih danes ne bi bili svobodni. In vsi smo bili enih misli: »S potoki krvi smo plačali našo svobodo, zato se nikoli več ne sme ponoviti april 1941. Naj mladi rodovi to vedo. Predvsem pa naj vedo to po vsem svetu vsi tisti, ki še vedno mislijo, da druga svetovna vojna ni bila dovolj velika morija!«

UTRIP I NENEGA SRCA

(Droben utrinek iz okupirane Ljubljane)

Pripovedovati vam želim čisto preprosto zgodbo, eno izmed tisočeri, ki so se resnično dogodile v Ljubljani tedaj, ko je bila zasedena od Italijanov. Što in sto dogodkov je manj skromnih, kajti v tej zgodbi ne pokajo streli in ne padajo sovražniki.

Bilo je torej zgodaj spomladi 1942. leta. Ura je kazala proti poldnevju. Ljubljana je bila živahna, čeprav je bila zasedena. Čas je bil, ko je treba zapirati trgovine. Pri nekaterih so že spuščali rolete.

Po eni izmed najpažnejših ulic je šla tudi Anica, kurirka centralne tehnike. V rokah je stiskala polno torbo zavitkov. V njih so bile natiptane matrice nove številke »Slovenskega poročevalca«, ki so bile namenjene za številne tiskarne po raznih krajih Slovenije. Anica je bila mlado in prijetno dekle. Marsikdo jo je pogledal. Ona pa je bila čisto vsakdanja in skoro brezosebna. Nič se ni zmenila za tiste, ki so jo pogledovali, in za nobenega. Šla je svojo pot, kot da se ji mudi domov na kosilo.

Pred kratkim so Italijani prepovedali vožnjo s kolesi. Prej je svoje kurirske posle vedno opravljala na biciklju.

»Sedaj pa gre tako počasi!« je jezno pomislila, ko se je spomnila kolesa.

»Ali je to strah?« je vprašala samo sebe.

Ne, strahu ni poznala. Samo vajena je bila na kolo. Ze nekaj mesecev je vsak dan od jutra do večera opravljala ta nevarna kurirska pota. Vsakokrat je nosila v torbi tudi svojo glavo. Toda na to skoro nikoli ni mislila. No, večkrat jo je že prešinilo v skrbi, kaj bi bilo, če bi jo dobili v roke Italijani. Ob takih mislih je nazadnje malce stisnila ustnice in med očmi sta se pokazali dve majhni gubici. To je za vsakogar, kdor jo je poznal, pomenilo, da v vsakem primeru ne bi črhnila niti besedice.

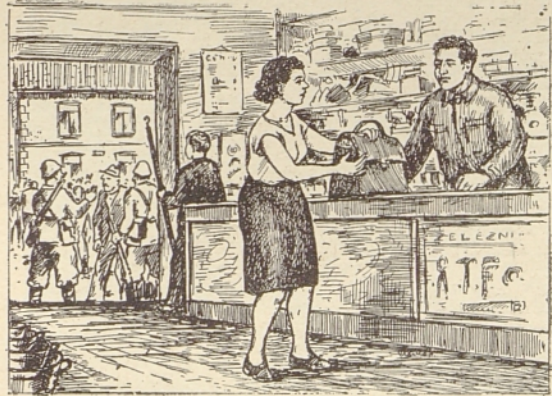
Ko se je za hip prepustila razmišljanju, jo je iz tega zbudilo italijansko kričanje. Italijani so kdo ve kako in kdaj pridrveli z dvorišč in hoteli zapirati ulico pred njo.

»Blokada!« jo je prešinilo. Hotela se je kar se da neopazno obrniti nazaj, a tudi za njo so cesto zaprli. Pred vsa večna vrata so postavili straže in zajete ljudi so začeli preiskovati.

»Obkoljena sem!« je ugotovila z obžalovanjem. Njene lepe rjave oči so iskale izhoda. Korak ji pri tem ni zaostal in izraz lica se ji ni spremenil. Nikakršnega razburjanja ni bilo opaziti na njej niti bledice. Ni bila prvič v taki »godlji«. Okoliščin ni podcenjevala, vendar tako tesno ji do tedaj še ni šlo nikoli.

Malo naprej je na isti strani, kjer je hodila, opazila še odprto trgovino. Iz trgovine je odhajalo še nekaj strank in vajenec z drogom v roki.

»Trgovina z železnino,« je prebrala napis. »Mogoče v njej koga poznam?« je pomislila, ko je že ostopila vanjo. »Ne smem izgubljati

časa!« ji je stalo pred očmi. Preletela je ljudi za pultu in šla kar naprej. Edina stranka je bila. Za pultom pred njo je stal mlad moški, verjetno pomočnik. Nikoli ga še ni videla. Tudi nobenega drugega v trgovini ni poznala. Z očmi ga je skušala preceniti, do dna duše mu je hotela videti.

»Ali je zanesljivo? Me ne bo izdal?« jo je prešinjalo. Gledala sta se. Bili so to samo delci sekunde, a globoki in odločilni. Neki čut ji je govoril, da mu lahko zaupa in tudi edina možnost rešitve je bil.

Tudi on je ni vprašal s tistim običajnim:

»Kaj želite, prosim?«

Njen pogled mu je vse razodel. Z očmi ji je dal poguma, nato mu je ona že položila torbo na prodajalno mizo rekoč:

»Lahko to spravim pri vas do popoldne?«

»Lahko,« je odgovoril brez vprašanja.

Kako malo besedi, a kako veliko so pomenile. Brž ko je stopila iz trgovine, so jo Italijani ustavili, preiskali in potem kmalu izpustili.

Popoldne je spet prišla v tisto trgovino. Po svojo torbo seveda. Z očmi vseh uslužbencev se je srečala, preden je zagledala pomočnika. Vsi pogledi so bili jasni in prijateljski.

Pomočnik ji je izročil torbo. V toplih očeh mu je sijalo zadovoljstvo in občudovanje. Vzela je torbo in mu hkrati ponudila roko ter jo stisnila, stisnila čisto svojstveno. Menda še nikoli nobenemu človeku ni tako stisnila roke.

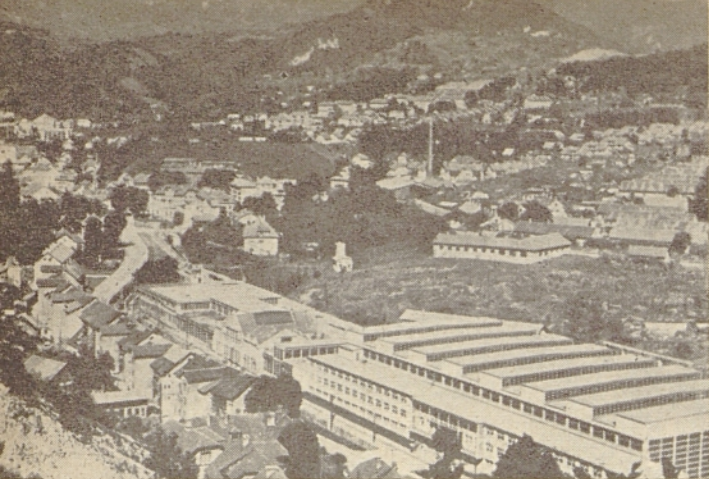
Bolj dahnila kot izrekla je »Hvala!«, se obrnila in se toplo in nemo zahvalila z očmi še ostalim ter odšla.

Tisti hip, ko je ni bilo več, se je fant zavedel. Slišal je še zvok njenega rahlega glasu, na rokah mu je še gorel stisk njenih prstov. Rad bi bil zvedel njeno ime. Rad bi jo bil spoznal. A tedaj to ni bilo v navadi. Prenebarno je bilo.

»Rešil sem ji življenje,« ga je navdajalo. Hotel je steči za njo — pa ni stekel.

Nikoli ni zvedel za njeno ime niti ona za njegovo in vendar sta si bila tako blizu.

Da, takrat je bila Ljubljana pač taka. Koliko podobnih neznancev si je bilo tako blizu in niti pravega imena drug drugemu niso vedeli niti danes jih še ne vedo. Takrat so reševali drug drugemu življenje in dajali zadnje, kar so imeli. In to od srca. Kadar je tekla kri talca ali borca, ustreljenega na cesti, je kapljala tudi iz srca vse Ljubljane. Takrat je ljudi vezala ena misel in eno dejanje. — Takrat je bila Ljubljana en sam utrip, utrip enega srca.

PO DOMAČI DEŽELI ...

Ljubljanska tovarna »Lito stroj« je doslej prodala v inozemstvu že 126 vodnih turbin. Zagrebška tovarna »Rade Končar« pa je izdelala nad 125.000 elektromotorjev.

V visoki starosti 90 let se je 25. aprila za vedno poslovil od svojih domačih in od številnih prijateljev Pencatov atej iz Malih Vodenic pri Kostanjevici. Za vedno je odšel iz prijazne podgorske vasice, kjer se je vse življenje trudil po gorjanskih košenicah. Čeprav je bil najstarejši možak daleč naokrog, je letos še sam obrezal domači vinograd. Vsi, ki so ga poznali, so ga spoštovali kot zelo zavednega in značajnega moža. Cenili so ga med vojno tudi gorjanski partizani, ki so v njegovi hiši vedno našli varno zavetje.

V Straži so dobili novo zdravstveno ambulanto. Nameščena je v novi nalašč v ta namen zgrajeni stavbi in dobro opremljena z vsemi potrebnimi instrumenti.

Sto let pohorske pesmi. Letos mineva sto let, kar je v Skomarju na Pohorju umrl tkalec, kmečki dninar, nemirni popotnik in ljudski pesnik Jurij Vodovnik. Napisal je brez števila pesmi na koščke papirja, na hrastove mize v krčmah in celo na deske pri »žagmeštrih«. Mnogo teh pesmi se je izgubilo, le skromen del pa ohranilo, številne od njih so ponarodele. Leta 1955 so v Vodovniku v njegovi domači vasi odkrili spomenik, letos pa bo Novinarsko društvo iz Maribora izdalo knjižico njegovih pesmi, saj spada ta pesnik med prve, ki so sredi ponemčevanja in revščine oblikovali pesmi v slovenskem jeziku.

Napredek v Trbovljah je z vsakim letom večji. V primerjavi s preteklim letom je lani narasla v trboveljskem okraju proizvodnja v industriji za 4 odstotke, v kmetijstvu in gozdarstvu za 24,5 odstotka, v gradbeništvu pa so se zvišale storitve za 116,9 odstotka. Z zveznimi krediti so že lani začeli odpirati nove zaloge premoga v Zagorju in Krmelju. Lani se je povečalo število zaposlenih v industriji skoraj za 3 odstotke. Strojna tovarna v Trbovljah bo zvišala proizvodnjo, enako tudi industrija gradbenega materiala, lesna industrija, papirna industrija in tekstilna industrija, ki bo povečala predvsem konfekcijo trikotaže in perila.

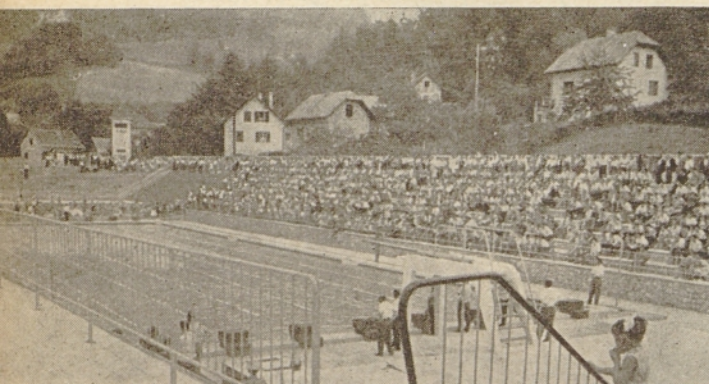
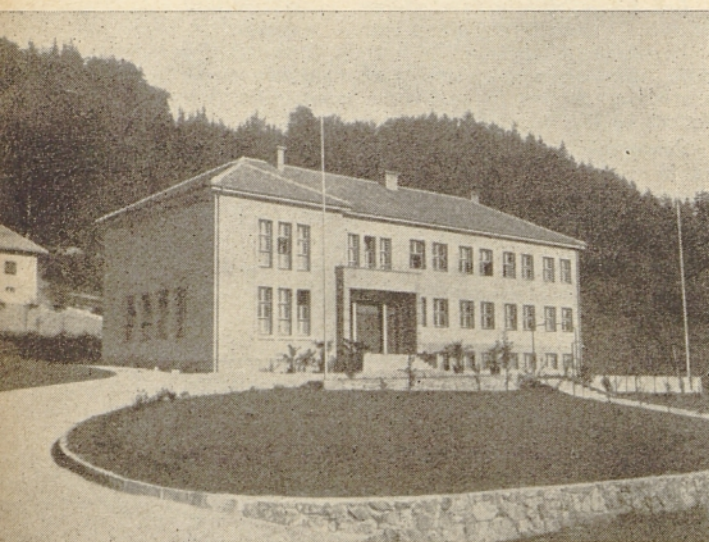
Pred vojno smo iz Jugoslavije izvozili na leto 500.000 ton železnih rud, izdelali pa smo le 250.000 ton surovega jekla. Po vojni pa smo rudo prenehali izvažati. Lani so naše železarnice na Jesenicah, v Ravnah, Štorah, Zenici, Sisku, Nikšiču in Smederevu izdelale že milijon in 54 tisoč ton jekla, od katerega smo 120 tisoč ton tudi že izvozili. Leta 1961 pa bomo izdelali v naši državi že milijon 370 tisoč ton jekla ter 950 tisoč ton jeklenih izdelkov. Zato pa smo po osvoboditvi vložili v črno metalurgijo kar 184 milijard dinarjev, ki nam zdaj že prinašajo visoke obresti.

Današnje Trbovlje — spredaj nova Strojna tovarna

Tam, kjer je bilo včasih križišče blatnih cest, je zdaj Trg revolucije s spomenikom in novimi hišami

Dom družbenih organizacij v Trbovljah

Moderno kopališče — ponos Trboveljčanov

Darilo ameriškega veleposlanika slovenski Moderni galeriji. Novi veleposlanik ZDA v Jugoslaviji g. Charles Rankin je Moderni galeriji v Ljubljani izročil darilo pet ameriških grafik, in to od avtorjev Roberta Marxa, Gabora Peterdija, Leonarda Baskina, Mervina Julesa in Richarda Florsheima.

Kostanjevica je dobila prvo tovarno. Letos v prvomajskih dneh so v Kostanjevici zabrnili prvi stroji bodoče industrije perila, ki bo že v nekaj mesecih zaposlila okrog 100 ljudi. Stroji so nameščeni v zelo lepih prostorih Doma kulture. Tovarna bo izdelovala moške srajce.

Skoraj dva milijona državljanov dela danes v naši industriji, medtem ko je pred letom 1941 dajala industrija kruha le 700.000 ljudem v Jugoslaviji.

Že za 14 tujih držav gradijo ladje jugoslovanske ladjedelnice. Zanje gradijo 75 modernih ladij v vrednosti 140 milijonov dolarjev. Največja in najlepša ladja Švice »General Guisan« je bila zgrajena v ladjedelnici »5. maj« na Reki. Ta ladjedelnica je zgradila tudi grško ladjo »Mimina«, ki spada med najmodernejše ladje.

Prvi mladinski muzej v Jugoslaviji so nedavno odprli v tako imenovanem pionirskem mestu pri Beogradu. To je prirodoslovni muzej z bogatimi rastlinskimi in živalskimi zbirkami in je namenjen otrokom, starim od 6 do 14 let. Ob razstavnih dvoranah so tudi delavnice, v katerih bodo strokovnjaki skupaj z otroci sproti pripravljali in preparirali novo gradivo za muzej.

Nova železarna v Nikšiču v Črni gori, ki sicer še ni popolnoma dograjena, bo letos že dala 60.000 ton jekla, 48.000 ton polizdelkov in 20.000 ton pločevine.

Morskega psa je ulovil z roko Simun Lovrič iz Igrana v Dalmaciji. Lovil je ribe in opazil v mreži, polni sardel, 1,50 m dolgega morskega psa. Simun se zveri ni prestrašil. Skočil je v vodo ter ga po kratki borbi obvladal in vlovil za rep. Potem ga je vrgel v čoln, od koder so ga opazovali prestrašeni tovariši.

Sklad socialnega zavarovanja v Jugoslaviji stalno narašča. Leta 1956 je znašal 13 milijard dinarjev, leta 1957 17 milijard in letos že 20 milijard dinarjev.

Smrt na materinem grobu. Med prvomajskimi prazniki sta obiskala sorodnike v Kranju zakonca Poljak iz Zagreba. Žena Katica je popoldne obiskala na kranjskem pokopališču grob svoje matere, njen mož pa je šel medtem gledat motorne dirke. Nenadoma so se od Kamniških planin pripodili črni oblaki. Med grmenjem in treskanjem se je vlila ploha. Iz oblakov je nenadoma švignila strela in ubila Katico Poljak, ki je stala ob materinem grobu.

Tri sto tisoč piščancev bo letos umetno izvaljenih v umetni valilnici v Šentvidu pri Ljubljani. Ta valilnica je bila ustanovljena prvo leto po vojni in je razen valilnice v Belju v Srbiji ena največjih v državi. Vsak teden izvalijo 20.000 piščančkov pasemskih kokoši.

Počitek na izletu

Poljane narcis pod Golico

Nekaj novih stanovanjskih hiš v Trbovljah

Tudi polja pod Trško goro danes že obdelujejo stroji

Kum

Polšnik je mala vasica v zasavskem hribovskem svetu. Tu je svet vegast in ga je zato težko obdelovati. To pokrajino imenujemo v turističnem jeziku: Polšniški Dolomiti. Ves ta hribovski predel med Litijo in Kumom ter med dolino reke Save in Sopote pa je znan ne samo izletnikom, temveč tudi številnim partizanom, ki so našli tu v času osvobodilne borbe svoja zavetišča. Polšniške vasi: Polšnik, Kleviše, Spodnje, Srednje in Zgornje Tepe, Preveg, Jelenje, Velika Preska, Dolgo brdo in drugi kraji pa so znani tudi po vsem svetu. V male polšniške hiše prihaja pošta z vseh krajev sveta: iz nemških in francoskih rudnikov, iz Amerike in drugod. Pišejo jih ljudje, ki so šli po svetu zato, ker jim domača hribovska in malo rodovitna zemlja ni mogla nuditi kruha. Glavni vir dohodkov je tu hosta. Gozdov pa je tu obilo: na Zambahu, na Glinjeku, na Čerjavici, na Mamolju, pa tudi v Ameriki. Da, eden širnih gozdov se imenuje Amerika. Teh obširnih gozdov se je prijelo ime Amerika menda v času, ko so gradili pred dobrimi sto leti prvo železnico v naši državi, pa so napravljali tam pragove za progo v gozdovih okrog Polšnika. Gozdni delavci so spoznali tedaj velika prirodna bogastva okrog Polšnika in obilico hrastovega in smrekovega lesa in tudi premnogo divjačine, ki se je skrivala v teh pragozdovih. Zatorej so krstili predel gozdov med Polšnikom, dolino Pasjeka in Mamoljem za Ameriko. To ime je ohranjeno še danes.

Ko je pridrl leta 1941 v te kraje nemški okupator, si je prigrabil vsa prirodna bogastva. V bližini Polšnika se je začejala meja italijanskega okupatorja. Da bi imel Nemec na svoji vsiljeni meji zanesljive ljudi, je začel v decembru leta 1941 seliti domačine v razna taborišča. Mladi in stari, žene in možje, mladina in starci so morali pobrati svoje borno imetje in oditi s culami v nemška taborišča.

Vsa vojna leta so prebili polšniški domačini in okoličani v raznih nemških taboriščih. Po osvoboditvi so se vrnili domov, a svoje domačije so našli — porušene in požgane. Hrabro so poprijeli pri delu za obnovitev in zdaj je večina domačij že obnovljena.

Kadar se vračajo na Polšnik obiskovalci-izseljenci na obisk iz tujine, ugotove veselo in

SVET OKROG LITIJE, POLŠNIKA IN KUMA

(Polšničani so raztreseni po vsem svetu)

zadovoljno, da so vasice v novi Jugoslaviji napredovale. Na Polšniku imajo lepo šolo z dvorano. V bližini Kleviš, na Veliki Preski in na Konjščici so transformatorske postaje, ki dajejo vsem tem vsem in zaselkom električno razsvetljavo iz velike trboveljske termoelektrarne. Lep napredek, kaj ne! Ko so bili izseljenci še mladi, so v mnogih hišah svetili še s — trskami...

Na Polšniku in v Tepah imajo vodovod. Polšniški Dolomiti postajajo turistični kraj. Kosilo si lahko naroči že iz doline, ker imajo na Polšniku telefon. Tako dobiva Polšnik novo, sodobno podobo, ki so jo veseli vsi domačini, pa tudi naši izseljenci, kadar prihajajo domov na obisk.

Živa kronika polšniškega ozemlja Majcen Janez mi je povedal nekatere podrobnosti o Polšniških Dolomiti. Vseh vasi in zaselkov je tu 24, prebivalcev pa 1200. Polšnik je dal v borbi za svobodo okrog sto žrtev. Njihova imena so zapisana na spominski tabli, na pročelju šolske stavbe. Iz pregnanstva se ni vrnil vsak šesti domačin. Njihovi grobovi so po vsej Nemčiji.

Po osvoboditvi so uredili okrog Polšnika nekaj cest, da je dostop lažji.

Nekdanji izseljenci so morali včasih na najbližjo železniško postajo Savo, ki je dve uri daleč. Po vojni pa so zgradili postajališče v Renkah pod Polšnikom. Do tja imaš zdaj s Polšnika le dobre pol ure. Lansko leto, dne 30. junija 1957 pa smo imeli v Renkah pod Polšnikom pomembno in prisrčno slavlje: odprli smo nov viseč most preko reke Save, ki omogoča zdaj ljudem, da pridejo preko reke tudi ob visoki vodi. Vse do tistega časa pa si moral čez reko le s pomočjo čolna. Ob lepem vremenu je še šlo, ob deževju in narasli vodi pa je bil prehod čez reko pri Renkah nemogoč. Največ zaslug za zgraditev postajališča v Renkah in visečega mostu v Renkah ima zasavski rojak France Šuštar, upokojeni železničar (rojen v Mošeniku). Zdaj grade iz Renk še cesto pod Zambohom in Jelenko, pa mimo Kleviš do Polšnika. Po novi cesti boš imel do Polšnika le eno uro hoda.

Od kod ti lepi uspehi? Zato, ker so podjetni vsi domačini in pridni kakor mravlje. Pri delu za novo cesto pomagajo vsi vaščani, ki so starejši od 14 let. Tak sklep za pomoč pri cestnih delih so sprejeli prebivalci Polšniških Dolomitov na posebnem zborovanju. Zato pa se Polšniški Dolomiti urejajo in napredujejo in s tem pozablajo na škodo, ki jo je prizadejal okupator in jo je zapustila stara miselnost, da je za hribovskega kmeta vse dobro.

Za gonilno silo pri napredku v Polšniških Dolomiti je dobil podjetni organizator France Šuštar posebno plaketo, ki so mu jo izročili zagorski rudarji, na njihovo željo pa so imenovali most v Renkah za »Šuštarjev most« in na steber tega novega mostu so pritrtili spominsko tablo s Šuštarjevo sliko.

Jože Zupančič

Ana Praček-Krasna

Nasa babica

Pod težo let upognjena
je bila naša babica.
Imela je palčico drenovo,
kadar kam na pot je šla.
Ob palčici privezano
pa belo potno culico.

Oj, to smo se ozirali
po znani poljski stezici,
kdaj se prikaže babica
in njena potna culica.
Saj vedeli predobro smo,
da v igred jo privedla bo.

In ko smo jo ugledali
na znani poljski stezici,
tedaj spustili smo se v tek,
veliki, mali, kar vsi vprek.
V hipu bili smo pri njej,
na poljski stezi — kot vselej.

Pozdravila nas je lepo
in sedla v hladno senčico.
Mi pa posedli smo krog nje,
misleč na vsebino — culice.
No, stara babica pač zna,
s čim se vnukom prisladka...

Odvezala je culico —
oj, to vam bilo je lepo!
Iz culice so gledali
kolački vsi pocukrani...
Ko vsak dobil enak je del,
obraz je babičin žarel...

Pod senco drevja sadnega
že dolgo sniva babica...
A slednjo v igred še sedaj
se vrača k meni iz daljnih dalj
spomin na našo babico
in njeno potno culico...

VI. Lamut: Pod Gorjanci

Domovina

SNPJ V LETU 1957

Od 20. do 22. februarja je bila polletna seja glavnega odbora SNPJ, na kateri so bila podana poročila o delu in razvoju SNPJ v drugi polovici lanskega leta. 31. dec. 1957 je imela Slovenska narodna podporná jednota (SNPJ) v oddelku odraslih 48.206 članov, v mladinskem oddelku pa 21.903 člane, skupno torej 70.109 članov ali 294 članov več kakor 30. junija 1957. Na novo je pristopilo v drugem polletju 1505 članov, umrlo jih je 340, izplačanih je bilo 228, črtanih pa 643. V vsem letu 1957 je umrlo 696 članov in članic SNPJ, od tega 157 zaradi srčne kapi, 138 zaradi srčne hibe, 134 zaradi raka. SNPJ je imela konec leta 19.945.336 dolarjev premoženja ali za 428.108 dolarjev več kakor ob koncu polletja.

PROSLAVE DRUŠTEV SNPJ

Dne 4. maja je proslavljala 50-letnico svoje ustanovitve kansaska federacija društev SNPJ v Yale, Kans. — Društvo št. 87 SNPJ v Irwinu, Pa. je proslavljalo svojo 50-letnico 7. in 8. junija v Slovenskem domu na Herminie. — V aprilu

je bilo tudi 45 let, kar je bilo ustanovljeno društvo št. 206 SNPJ v Grossu, Kans., a dne 23. marca je bila proslava 50-letnice delovanja društva številka 205 v Duluthu, Min. Kakor vidimo, proslavlja čedalje več društev svoje zlate jubileje, druga pa se jim približujejo.

APEL ZA SKRB ZA STAREJŠE

Društvo št. 205 SNPJ je sprejelo na svoji seji 16. marca resolucijo, ki jo je poslalo senatorjema Humphreyu in Thyeu ter slovenskemu kongresniku Johnu Blatniku. Resolucija poziva ameriški kongres, da se organizira za ameriške upokojence tudi bolniško zavarovanje. Kakor znano, je Roosevelt uvedel pred 25 leti v ZDA starostno (pokojninsko) zavarovanje, medtem ko pa bolniškega zavarovanja še ni. Resolucija pravi, da naj kongres odobri vsaj zdaj, z zamudo, bolniško zavarovanje, da bo tako starim ljudem olajšano breme, če obolijo. Ti ljudje so težko delali v svojih ustvarjalnih letih in so zaradi tega zaslužili, da imajo vsaj na starost nekaj od življenja, ne pa da jih stalno

skrbi, kako bodo plačali v primeru bolezni stroške zdravljenja in bolnišnice.

SLOVENSKI FESTIVAL V CHICAGU

13. aprila t. l. je bil v Chicagu slovenski festival, ki ga je priredil tamošnji slovenski radijski klub. Na tem festivalu so nastopili poleg pesalcev tega radijskega kluba še hrvaški baritonist Dragutin Soštarko, moški pevski zbor France Prešeren, ženski zbor Slovenske ženske zveze, solistka Carol Solarski, ki je pela v angleščini slovensko narodno »Tam na vrtni gredi«, prikazali so v plesno-pevski sliki Prešernovega Povodnega moža in igrali sta dve slovenski godbi. Tudi dva komična prizora sta bila na dnevnem redu. Dobiček prireditve je bil namenjen gradnji slovenskega kulturnega doma v Chicagu.

MLAD SLOVENEK UBIT V AVTOMOBILSKI NESREČI

Dne 21. marca zvečer je bil v avtomobilski nesreči ubit 24-letni Emil Marinčič iz Brooklyna, sin rojakinje Ele Marinčič. Ker je zaradi snežnega zameta zamrznila signalna naprava pri prehodu čez železnico v odprti legi, je Marinčič brez skrbi zavozil na tračnice prav tedaj, ko je privozil tovorni vlak, ki je trčil v Marinčičev avtomobil in ga razbil. Emil pa je kmalu zatem umrl v bolnišnici. Pokojnik zapušča poleg matere še ženo Eileen in pa triletno hčerko. Študiral je inženirstvo na Brooklyn City Collegeu.

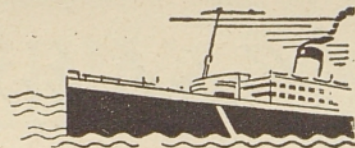
POČASTITEV FRADLOVIH

Dne 19. aprila je Westmorelandska federacija društev SNPJ v Irwinu, Pa. počastila svojega ustanovitelja in bivšega predsednika, rojaka Johna Fradla in njegovo ženo Mary. Obadva sta skupno s hčerko Jane leta 1932 sprožila in tudi izvedla organizacijo federacije ter sta bila pri njej ves čas neumorno delavna. John je bil tudi več let njen predsednik, žena Mary pa mu je pri vsem delu pomagala. Počastitev je bila v Slovenskem domu v Greensburgu,

Slovenke iz Eveleth, Minnesota, ZDA

na tujih tleh

Pa., na tako imenovanem Carbon Hillu. Glavni govornik je bil Michael Kumer. Sodelovali so pevci, igrala pa je godba Johna Adamiča.

KONCERT »ZARJE« V CLEVELANDU

Pevski zbor »Zarje« iz Clevelanda je imel svoj spomladanski koncert 27. aprila v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Nastopili so mešani zbor, ženski zbor, kvartet, trio, duet in solisti. V drugi polovici sporeda so podali Offenbachovo opereto »Rose of Auvergne«. Zbor vodi prof. Josef Krabec.

AMERICAN-SLOVENE DEMOKRATIC CLUB

V Barbertonu, O. imajo že od leta 1921 poseben Ameriško-slovenski demokratični klub (American-Slovene Democratic Club), ki je nekaka slovenska krajevna organizacija ameriške demokratske stranke. Tajnik kluba je že od 1929 rojak Anton Okolish. Klub je bil ustanovljen z namenom, da bi slovenski državljani mesta Barberton postali bolj aktivni in da bi se bolj zanimali za javno življenje v mestu, okraju, zvezni državi Ohio in ameriški federaciji. Klub skrbi tudi za to, da dobijo vsi Slovenci ameriško državljanstvo.

SLOVENEK — ŽUPAN V EVELETHU

V Evelethu, Minn. so slovenski rojaki politično precej razgibani. Pri zadnjih občinskih volitvah je bil izvoljen za župana Joseph Jagodich, sin Matilde Jagodich, članice društva št. 130 SNPJ, za člana mestnega sveta pa je bil izvoljen tajnik društva št. 69 SNPJ v Evelethu Louis Lesar.

VSESLOVENSKI DAN V BARBERTONU

V Barbertonu, Ohio, so slovenska društva organizirala za soboto, 14. junija proslavo Vseslovenskega dneva. Na banketu v Slovenskem centru so nastopili razni govorniki, med drugimi tudi ohijski zvezni senator

rojak Frank J. Laushe. 15. junija — na nedeljo — pa je bila prirejena opereta, v kateri so nastopili razni domači pevski talenti.

AMERIŠKO-SLOVENSKI DAN V KANSASU

Slovenska naselbina v Kansas Cityju, Kans. bo praznovala v nedeljo, 29. junija Ameriško-slovenski dan. Prireditev bo v parku Shady Rest.

ZLATA POROKA

50-letnico skupnega zakonskega življenja sta proslavila 15. februarja zakonca Anton in Jennie Železnik iz Waukegana, ki sta tam znana po domačem imenu Zlovšova. Imela sta osem otrok, od katerih živijo še trije. Proslava je bila v dvorani Slovenskega narodnega doma in udeležilo se je nad 200 njihovih sorodnikov, prijateljev in znancev tudi iz drugih ameriških držav. Zapeli so tudi pevci. Tudi naše čestitke!

25-LETNICA »TRIGLAVA« V KIRKLAND LAKEJU, ONT.

Slovensko pevsko dramsko društvo »Triglav« v Kirkland Lakeju, Ont. v Kanadi bo proslavilo letos 25-letnico obstoja. Društvo je v tem času že mnogo storilo za poživitev slovenskega kulturnega življenja v teh krajih. 6. aprila je priredilo na radijski postaji CJKL v Kirkland Lakeju ob 9. uri zvečer prenos slovenskih narodnih pesmi. Društvu predseduje Peter Gregorich.

IGRA V KORIST DOMA ZA STARE

Kakor smo že poročali, imajo poleg odbora za dom za stare v Fontani, Calif. odbor za Slovenski dom za stare (Slovene Home for Aged) tudi v Euclidu, O. Zadnja seja odbora je sklenila nasloviti ponoven poziv na slovenska društva in slovenske rojake za zbiranje prispevkov. Kulturna društva naj bi priredila igre in koncerte v korist doma. Kot prvo se je odzvalo dramsko društvo »Anton Verovšek«, ki je 11. maja ponovilo Golarjevo veseligr Vdo-

vo Rošlinko v korist tega zavetišča, in sicer v dvorani Ameriško-jugoslovenskega centra v Euclidu. Tudi Progresivne Slovenke bodo organizirale akcijo v korist doma.

ROJAK DOKTORIRAL

Na državnem kolegiju (koleđžu) države Colorado je doktoriral Frank W. Jerše, sin slovenskih rojakov Franka in Frances Jerše iz Oglesbyja, Ill. Dobil je diplomu doktorja vzgojne psihologije. Prvotno je študiral zgodovino in matematiko na univerzi države Illinois in na univerzi države Wisconsin ter je v obeh predmetih diplomiral. Bil je osem let profesor državne univerze Michigan v Kalamazou, zdaj pa je profesor na univerzi države Arizona v Flagstaffu. Je oženjen in oče dveh otrok.

KAMPANJA ZA NOVE ČLANE

Ameriška bratska zveza v Ellyju, Minn., ki je druga najstarejša slovenska osrednja podpornica organizacija, je priredila ob svoji letošnji 60-letnici veliko akcijo za pridobivanje novih članov. Akcija traja od januarja do junija. V prvih treh mesecih so pridobili 313 novih članov v 287.500 dolarjih nove zavarovalnine.

DRUZABNI KLUB »LJUBLJANA« V CLEVELANDU

V Clevelandu imajo poseben slovenski družabni klub pod imenom »Ljubljana«, ki ima zdaj 165 članov in članic. Klub prireja razne družabne prireditve ter je med clevelandskimi Slovenci zelo priljubljen. Dohodke svojih prireditev razdeli odbor navadno v razne dobrodelne namene. Nedavno so kupili za dvorano v Ameriško-jugoslovenskem centru v Euclidu, v katerem se shajajo, krasno sliko Slovenca v narodni noši za 240 dolarjev. Žal poročilo ne pove, čigavo delo je ta slika. Na koncu svojih sej vedno zapojejo društveno himno: Stoji, stoji Ljubljanca!

Rojaki pišejo . . .

SEATTLE, WASH.

Hvala Vam za tako hiter in točen odgovor na moje pismo in obračun naročnine. Dobro bi bilo, da bi bili tudi drugi listi tako točni. Veliko bi Vam lahko napisal iz svojega življenja, žal, pa mi pero ne teče tako hitro kakor jezik. To je pa tudi razumljivo, saj ko sem prišel v Ameriko, niti svojega imena nisem znal podpisati, pozneje sem pa tudi veliko in trdo delal in nisem imel dosti časa za pisanje. Zadnjič sem Vam pozabil poslati pozdrave za rojaka Johna Lokarja, storim pa to danes: Povejte mu, da njegovih dopisov v Prosjeti zelo pogrešamo. Ko me je obiskal Big Toni, sva veliko govorila o Lokarju. No, 14 dni po tem obisku je dragi prijatelj Big Toni umrl. Želim, da bi se rojak Lokar kmalu zdrav vrnil! Tu v Renton, Wash. imamo društvo SNPJ št. 377, ki ima okrog 100 članov, žalostno a resnično pa je, da jih prihaja na seje le 10 do 20 članov. Imamo tudi Slavic American Club of Renton. Jaz sem njegov predsednik. Društvo ima okrog 90 članov in žal, posluje v angleškem jeziku. Seje tega kluba so dobro obiskane, saj se vsake udeleži od 50 do 70 članov. Po seji je prigrizek in domača zabava. Letna članarina za ta klub je 1 dolar in vpljudno vabim vse rojake iz naše okolice, ki še niso člani, da pridejo k nam. Tu imamo tudi American Slavic Federation, kjer sem jaz podpredsednik. Ta organizacija je bila ustanovljena zato, da organizira Slobane v državi Washington. Nas je pa, žal, že malo. Pred desetimi leti nas je bilo okrog 2.000, letos 20. aprila, ko smo priredili plesno veselico, je prišlo pa okrog 70 rojakov. Tu v Seattlu in okolici 50 milj živi okrog 500 Slovencev. Zal smo zelo raztreseni. Lepo pozdravljam rojake: mr. in mrs. Peter Benedikt, Al. Cajan; mr. in mrs. Frank Aleš, Fontana; mr. in mrs. Albin Strnad, Fontana; mr. in mrs. Peter Kurnik, San Francisco; Big Tone-tovo družino v Oaklandu; Johana Sular, Kansas; Edvarda Tomšek, Colorado in vse druge znanke in prijatelje!

Gregor Janacek

FOREST CITY, PA.

Pošiljam Vam 6 dolarjev za dveletno naročnino »Rodne grude«. List imam zelo rada. Komaj čakam, da pride. Tukaj v Ameriki živim že 45 let. Sem zadovoljna, še vedno pa ljubim Jugoslavijo, mojo rojstno domovino, kakor tudi drugi rojaki in rojakinje. Zelo rada bi še enkrat videla moj lepi rojstni kraj ter objela svoje sorodnike, prijatelje in znanke iz mladih dni. Lep pozdrav vsem!

Krantz Turk

CLARENDON, HILLS

»Rodna gruda« je izvrstno urejevana in se mi zelo dopade. Prilagam 6 dolarjev za 2-letno naročnino. Pot nazaj iz Jugoslavije je bila zelo prijetna. Izmed vseh krajev Evrope je ženi in meni najbolj ugajalo v Sloveniji. Žena komaj čaka, kdaj spet obiščeva domače kraje.

Jožko Oven

ST. DENIS, FRANCE

Pošiljam Vam naročilnico za koledar za leto 1959. Doslej nisem imela sreče, da dobim Vaš koledar, upam pa, da ga bom za prihodnje leto dobila. »Rodna gruda« se mi zelo dopade. Težko jo čakam, saj mi vedno prinese kaj novega. Posebno slike so mi drage, saj vidim kraje, ki jih zvesto nosim v svojem spominu. Želim Vam mnogo sreče in uspeha. Toplo pozdravljam vse bralce »Rodne grude«.

Alojzija Seničar-Peton

HOUTHAIEN, BELGIJA

Po bančnem nakazilu sem Vam poslal 160 BF kot naročnino za »Rodno grudo« in Izseljenski koledar. Meni se oboje zelo dopade. Posebno lepe slike iz Jugoslavije. Želel bi, če bi objavili še več slik iz Stajerske, ker sem od tam doma. Ne zamerite, ker slabo pišem, sem delal v rudniku 38 let. Lepo pozdravljam vse Slovence posebno iz Koprivnice, Podsrede in Rajhenburga!

Johan Sikošek

MILLWAUKEE, WISC.

»Rodno grudo« zelo rada berem, saj prinaša toliko novic in tako lepe slike.

Anna Plaznik

EUCLID, OHIO

Oprostite, ker sem pozna za naročnino. List »Rodna gruda« mi vsak mesec prinaša novo veselje.

Mary Zihert

ALVESTA, SVEDSKA

Zahvaljujem se Vam za sprejeti Slovenski izseljenski koledar. Vsebina mi zelo ugaja. Opis krajev in gor je zanimiv. Z velikim zanimanjem gledam slike iz Slovenije. Moja domovina mi ni dosti znana, saj smo se v šoli učili samo »Bella Italia«. Po banki sem poslala denar za naročnino koledarja in »Rodne grude«.

Julija Sarajlich

BARBERTON, OHIO

Prejela sem koledar in mi je zelo všeč. Ugaja mi posebno slika bizeljskega gradu, ki je blizu mojega doma. Skozi Bizeljsko smo hodili na božjo pot na Sveto goro pri Šempetru. S hriba je zelo lep razgled. Pošiljam ček za 8,5 dolarja, to je za koledar in dveletno naročnino na lepo »Rodno grudo«.

Uršula Preskar

L'ABBAYE, FRANCE

Pošiljam Vam 1000 frankov za »Rodno grudo«, kar je več, naj bo za Vaše stroške in tiskovni sklad. Kadar bo izšel Slovenski izseljenski koledar za leto 1959, Vas prosim, da mi ga tudi pošljete. Pozdravljam vse pri Matici, kakor tudi vse rojake v domovini in na tujem!

Anton Tralar

EUCLID, OHIO

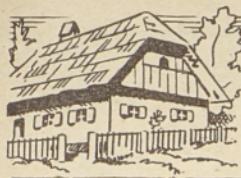
List mi ugaja. Prinaša naj pa še več novic iz domačih krajev, pesti od tukaj me ne zanimajo toliko.

Fannie Istenich

GATCHELL, ONT., KANADA

Pošiljam Vam obnovo naročnine za Louis Gačnik in naročnino za novega naročnika Mike Bratina. Tu imamo lepo vreme, delavcem se pa godi slabo in je veliko brezposelnih. Izgubili smo starega naseljenca rojaka Franka Zajca, ki se je za stalno vrnil v rojstno domovino. Bil je dober agitator za pridobivanje naročnikov na slovenske liste in je bil med ljudmi zelo priljubljen. Želim mu zdravja in da bi še dolgo let v miru užival težko prisluženo pokojnino.

Rose Marolt

DOM IN DRUŽINA

GOSPODINJSKA IZOBRAZBA NASIH PODEZELSKIH DEKLET

V Logu pri Brezovici so dekleta letos pozimi z velikim zanimanjem obiskovala kuharski tečaj. Na njem se niso učile samo kuhanja, pač pa so imele tudi predavanja o prvi pomoči in nalezljivih boleznih. Ta predavanja je vodil zdravnik.

V Mlinšah so dekleta ob koncu gospodinjskega tečaja uspešno opravile izpit pred občinsko komisijo. Pripravile so tudi lepo razstavo, ki si jo je poleg domačinov ogledala tudi zvezna ljudska poslanka Lidija Šentjurčeva. Skupaj z mladimi združniki so dekleta priredila tudi zabavni večer z igrico ter pevske in šaljivimi točkami.

Tudi v Gomilcah v Prekmurju so dekleta po končanem gospodinjskem tečaju priredila razstavo, ki je vsem jasno dokazala, da so se dekleta v treh tednih res veliko naučila.

Združnice iz Gornje Tribuše so za svoje uspešno delo dobile nagrado. Sklenile so, da si bodo s tem denarjem kupile pletilni stroj.

V Cerkvenjaku je 32 kmečkih žena in deklet obiskovalo pozimi kuharski in šiviljski tečaj. Mnoge so prihajale po ure daleč. Tudi ta tečaj je lepo uspel.

KAKŠNA BODI PREHRANA V POMLADANSKIH IN POLETNIH MESECIH

Človeškemu organizmu so za razvoj in njegovo pravilno delovanje potrebne nekatere snovi, za katere ni vseeno, v kakšnem razmerju so zastopane v dnevnem jedilniku. Te snovi so sladkor in škrob, maščobe in beljakovine, ki jih dobimo iz mleka, mesa, fižola, graha itd. Poleg teh pa mora dobivati telo še rudninske snovi, vodo in vitamine, ki so za naše zdravje izredne važnosti. Ker so nekateri vitamini prav v živilih, ki jih pozimi primanjkuje, je važno, da te jedi potem čim bolj upoštevamo na naših jedilnikih v spomladanskih in poletnih mesecih. Mnogo ljudi se spo-

mladi slabo počuti: utrujeni so, glava jih boli in noge, kar spali bi itd. Teh težav je dostikrat kriv pomanjkljivo sestavljen jedilnik njihove vsakodnevne prehrane. Zato je spomladi manjša tudi odpornost proti raznim prehladom in drugim boleznim.

Dosti vitaminov in rudninskih snovi je v zelenjavi, ki jo odrasel človek potrebuje dnevno vsaj 500 gramov. Zelenjava pa mora biti pripravljena tako, da se vitamini v njej ne uničijo. Vode, v kateri se kuha, naj bo samo toliko, kolikor je bomo lahko pri nadaljnji pripravi porabile. Krompir kuhajmo vedno neolupljen, da onemogočimo dostop zraku, ki uničuje vitamine.

Ker so nekateri vitamini zelo občutljivi za toploto, je dobro, da poleg kuhane oziroma dušene zelenjave uživamo dnevno tudi surovo zelenjavo in sadje. To oboje moramo vnesti v pomladanskih in poletnih mesecih na naše dnevne jedilnike. Od posamezne gospodinje in od njene iznajdljivosti in spretnosti pa je odvisno, da bodo z malo stroški ti jedilniki čim bolj pestri. Prav tako v teh mesecih uživajmo čim več mleka, ki je na vitaminih zelo bogato živilo.

ZA PESTREJŠE JEDILNIKE

KRUHOVA JUHA Z JAGODAMI

Kosu starega rženega kruha obstrgamo skorjo, nato ga pa namočimo v vodi, dobro ožmemo in pretlačimo. Posebej zmešamo krožnik opranih skrbno zbranih rdečih vrtnih jagod s 5 žličkami sladkorne sipe, dodamo kruh ter to zmes polijemo s 3 skodelicami prevretega hladnega mleka, vse še enkrat premešamo in juha je gotova. Serviramo jo na krožnikih z opečeni kruhovimi rezinami.

MESO Z ZELENKO PAPIKO

Srednje velik kos mehkega govejega, telečjega ali svinjskega mesa zrežemo na majhne koščke, nato olupimo 2 glavici zelene kolerabe in jo narežemo na kocke, jih dodamo mesu, osolimo, odišavimo z majeronom, strtim česnom in potresemo z žlico moke. 4 zelene paprike razpolovimo, odstranimo pečke ter jih zre-

žemo na kratke rezance, nato pa nasekljamo na tanke obročke košček pora. V kozici razbelimo žlico masti ter na njej prepražimo meso in kolerabe, dodamo kasneje papriko in por, ponovno prepražimo, dodamo žlico paražnikove mezge ter zalijemo toliko tople vode, da je jed primerno gostljata. Vse polagoma kuhamo. Poleg potrežemo s kruhovimi cmoki ali s pečenim novim krompirjem.

PRIZELJCEVI REZANCI Z GOBAMI

2 do 3 telečje priželjce preplaknemo z mrzlo vodo, da popolnoma odstranimo kri. Nato jih položimo za 5 minut v vročo vodo, jih olupimo, nato pa zrežemo na drobne kockice, ki jih posolimo in odišavimo s papriko ali muškatom. Zvrhan krožnik testenin (širokih rezancev ali makaronov) skuhamo v slani vodi. Posebej pa v kozici razbelimo žlico masti in na njej hitro zdušimo narezan priželje in nekaj svežih sesekljanih gobic. Nazadnje dodamo skuhanе odcejene in preplaknjene testenine, vse premešamo in jed potresemo z nasekljanim zelenim peteršiljem.

OMLETE S ŠPARGLJEVIMI VRŠIČKI

Sopek tenkih zelenih špargljev (belušev) olupimo, zrežemo na pol centimetra velike koščke, jih preplaknemo z mrzlo vodo in nato hitro do mehkega skuhamo v slani vodi, ki smo ji dodale tudi čajno žličko sladkorja. Posebej pripravimo prežganje iz koščka presnega masla in prav toliko masti in žlico moke. Prežganje zalijemo s špargljevo vodo, da postane gostljata omaka. V njej šparglje še malo dušimo. Posebej pripravimo tekoče testo iz enega jajca, mleka in primerne količine moke in ščepa soli. Iz testa spečemo omlete, ki jih nadevamo z dušenimi šparglji. Omlete preganemo na 3 dele in zložimo v pomaščeno, nepregorno posodo. Povrhu potresemo z nastrganim sirom in potisnemo v pečico, da se sir enakomerno razpusti. Še vroče omlete prinesemo na mizo in jih serviramo z zeleno solato.

SADNA SOLATA

Nekaj skrbno opranega in prebranega ribezlja, drobnih rdečih jagod (gozdnih), očiščenih in zrezanih češenj, ki smo jim odstranile pečke, in nekaj kosmulj dobro zmešamo v stekleni skledi z zmletim sladkorjem, nato pa pustimo to zmes 2 uri počivati. Nato jo polijemo s šilcem dobrega likerja ali žganja. Na mizo damo sadno solato v steklenih skledicah za kompot in serviramo zraven s presnim maslom namazane rezine črnega kruha.

MLADI ROD

Lojze Beltram

Sonce v naši vasi

Danes zjutraj zlato sonce
zapustilo je Japonce;
prišlo k nam je v našo vas,
kar tako za kratek čas.
Toplih žarkov je nasulo,
nam pa čeveljčke sezulo,
da hodili bomo bosí,
prav tako, kot ptiči — kosi.
Mamicam je obljubilo,
da bo srajčke posušilo,
nam otrokom je pa reklo,
joj, — da bo pogače speklo,
da se z nami bo igralo
in ves dan se nam smejaló.
A pod noč bo šlo čez klance
obiskat Amerikance.

Lojze Zupanc:

Čarovnica na Kučarju

V Beli krajini je hribček Kučar. Mimo Kučarja teče Kolpa. Na bregu Kolpe stoji vas Zemelj. V Zemlju živi dedek Muc. Muc je bil včasih kovač, ki je Belokranjecem koval kopače in rovače, jim popravljaj pluzne in ralice, zdaj pa, ko je ostarel in oslabel, si od zore do mraka nažiga pipo, pije kučarsko črnino, dečariji, povasnicam in povasnikom pa pripoveduje pravljice in pripovedke.

Ondan mi je pripovedoval, da je v starih časih, ko so še Zemeljčani hodili v gradaško graščino na flako, živela na Kučarju lepa čarovnica. Bila je najlepša deklica v Beli krajini, godna za možitev, a nihče je ni maral za ženo.

Nekega dne pa si je kučarska čarovnica v oddaljeni podgorjanski vasi le našla moža. Pripeljala ga je v svojo bajto na Kučarju, kjer se je mladem možu dobro godilo. Vavek je imel dosti vina in jedače, ker je čarovničina kašča imela vselej vsega na pretek.

Le tega mladi mož ni razumel, zakaj njegova žena sleherno noč opolnoči vstane in izgine, domov pa se vrača šele ob zori, ko petelini v Zemlju

že pojo vstajajočemu dnevu. Radovednost ga je gnala, da je neke viharne noči vstal in oprezoval, kam odhaja njegova žena. In res je videl, kako

je v kuhinji segla po muznik, poiskala lončeno posodo z nekakšno mažo, se z njo natrla po nogah in rokah, zajezdila metlo in zaklicala:

*Hopla, metla nosi me,
čez grmovje nosi me!*

Komaj je izrekla, že je kakor strela švignila skozi zrak proti daljnemu Kleku, da jo je še viharni veter komaj dohiteval.

Mladi mož, ki mu radovednost ni pustila spati, pa se je zasmejal in dejal:

»Hoho, saj to pa lahko tudi jaz poskusim!«

In ponovno je vstal, si natrl roke in noge z mažo, kakor je bil malo prej videl svojo ženo, pograbil brezovo metlo ter zaklical:

*»Hopla, metla, vzdigni me,
skoz grmovje nosi me!«*

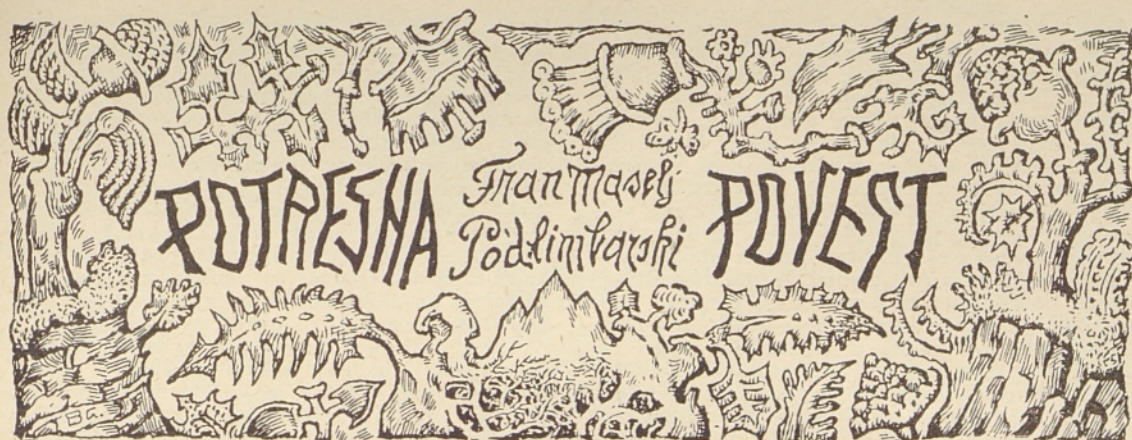
Da bi ne bil nikoli tega izrekel! Slabo si je namreč zapomnil pesem, ki jo je bila prej zapojevala njegova žena čarovnica. In namesto »čez grmovje«, je zapel »skoz grmovje«. Zato je metla z nesrečnim jezdecem hitreje kakor viharni veter zdrvela skozi grmovje. Nič ni pomagalo, ko je nesrečnež kričal, ko je metla z njim vred dirjala skozi robidovje, kopinje in trnje, da mu je razcefralo robačo in bregaše. Preden bi naštel do tri, se je že z okrvavljenimi rokami in nogami ter z razdrapanim obrazom podil skozi bodičje in trniče. V ihti je končno le zakričal:

*»Hopla, metla, pusti me
in na zemljo stresi me!«*

Priletel pa je zviška na zemljo s tolikšno silo, da se je živ vdrl v zemljo.

Zemeljčani še dandanes razkazujejo na Kučarju prepad — ozko luknjo — kamor se je pogrznil nesrečni mož kučarske čarovnice.

Kdor ne verjame, naj gre pogledat!

VII.

Eden naših prijateljev, ki je preživel nekaj let na Ogrskem, nam je pravil, da se je nekoč peljal ob hudi uri preko puste in kraj njegove poti se je pasla velika čreda konj. Grmelo je in treskalo, da je bilo groza. In nikjer na široki ravnini ni bilo videti nobene hiše. Kar udari strela v čredo: dve živali sta se zvalili na tla, ostalo krdelo se je v divjem diru med gromom in treskom razpršilo po nepregledni planjavi. Bedni čikoš (konjski pastir) se je hotel zavihetati na svojega konja, da sam poleti kakor vihar po polju in z bičem uganja in kroti neposlušno bronozogo drhal; ali njegov iskri konj je bil nemiren in ni dal sestiti nase; neprenehoma se je vrtel na mestu in plašen odskakoval. Urni, zarjaveli sin puste je gibčno skakal na konja, ali ta mu je vselej odskočil. Ko se je naposled po velikih naporih vzpel na preplašeno, zbegano žival, se nagnil k vihrajoči grivi in se zagnal v daljo, je bilo izginilo bežeče konjsko krdelo že za mejami obzorja. Tako po priliki se godi nam, pišočim to povest: velikonočni potres je zbegal krdelce oseb, o katerih pripovedujemo, in potrti in oplašeni se zaganjamo na suhega konjička svoje borne domišljije, raz katerega z mrkim očesom motrimo, kdo se iz razkropljenega krdela pokaže našemu vidu prvi.

Namah je podzemski demon prebudil vso vas, ki je sladkotno dremala po velikonočnem slavju. Vse je bežalo iz poslopij, vse je šumelo in kipelo, kakor v mlinu vse namah oživi in se zasučje, kadar mlinar spusti zatvornico in zaklopočejo kolesa, stope, vretena in sita, nekatera počasno in tiho, druga hitro in glasno. Malo je bilo takih ljudi, ki jih ni minila ob katastrofi mirna hladnokrvnost, mnogo pa je bilo takih, ki so odvrnili svoje misli od posvetnih stvari in skušali kakorsibodi se sprijazniti z večnostjo in potolažiti strogega sodnika. Mnenje, da bo treba zdaj zdaj storiti samo en skok iz časnosti v večnost, mnenje, da je prišel sodni dan, se je ukoreninilo pri lahkovernih Gabrovčanih. In tudi vsa znamenja so kazala na to. Že podnevi je nekateri najbabjevernejše meščane prevzela misel, da vrag stika pri Cijazovčevem kozolcu. Če si je še podnevi upal na božji svet, kaj bi si ponoči ne, saj noč je po gabrovških nazorih nalašč ustvarjena za črne pošasti. Vera,

da bo imel kralj pekla na sodni dan mnogo opravila, je naslikala v domišljiji temu in onemu to peklensko seme, prežeče na pogubljene kristjanske duše. Pokazalo se je, da Gabrovčani niso samo veliki sovražniki tega pasjega bitja, ampak da se ga tudi zelo boje. Marsikdo se ga je spomnil, seveda ne več v kletvi, ampak v strahu, tako da nič preveč ne rečemo, če trdimo, da je tisto noč v peklu vsemu rogametu rodu zvonikalo v levem ušesu, nekaterim dostojanstvenikom repatega plemena pa se je poleg tega nemara tudi kolcalo.

Več dogodkov kaže na to, da je tisto noč pravi pravcati satan komaril po vasi, marsikomu viden. Najpoprej povemo o Anžiču, o katerem smo že slišali, kako neprijeten poljub je dobil od Lenkinoga okna doli, stoječ kraj češplje. Pogledal je ljubezni potrebni mož okrog sebe, ali ga ni nemara zasačil kakšen tekmeč in mu nasul peska na glavo, ker ni imel pri rokah izdatnejših sklestkov in polen. Ljubosumnost je vsega zmožna!

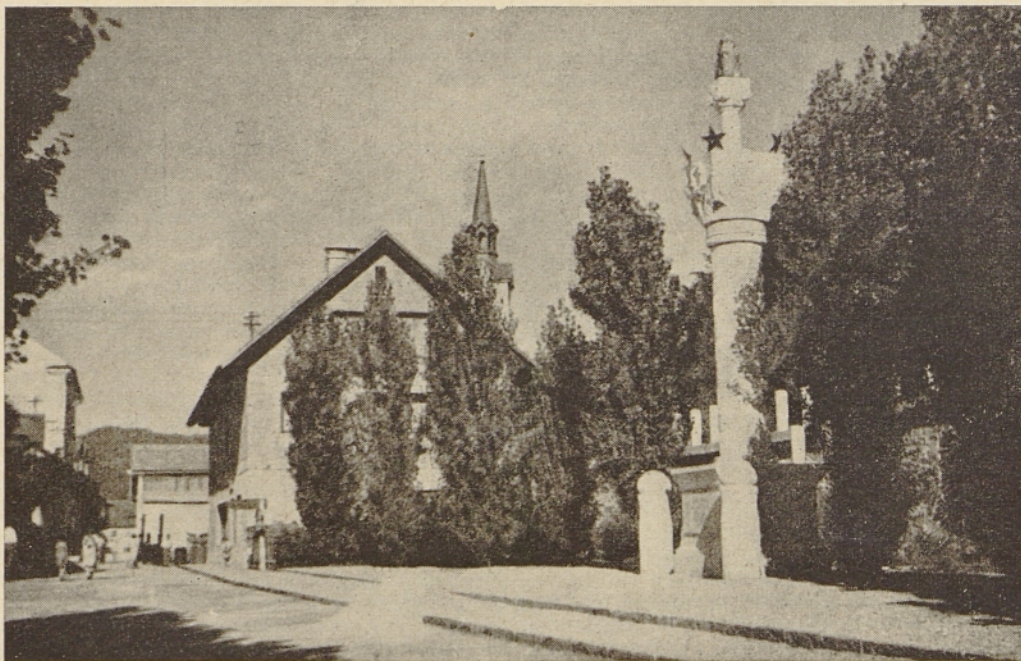
Pri tej priči zagleda temno, na vse strani mahajočo in lovečo se postavo, ki se je speljala brez konja od kozolca preko vasi, in to od onega kozolca, o katerem je toliko slišal čez dan in zvečer. Vedel je Anžič, da so se v starih časih godili na svetu čudeži, verjel je, da se čudeži gode tudi dandanes, dasi tajno in nevidno za nas, ali da je to, kar se je ravnokar zgodilo pri kozolcu, čudež od boga, tega mu njegova utrjena krščanska zavest ni potrdila. Sploh pa o čudežih tisti hip ni utegnil natančneje premišljevati, ker še preden je zadel voz z neznanim voznikom v Smoletovo gostilno, je Anžič zdirjal čez drn in strn domov, kjer si ni upal iti v hišo, ampak je legel v hlevu pod kravji žleb. Tu ga je začela peči vest in očital si je, da je on zakrivil jezo božjo, ki je ob takih ogromnih pojavih poslala za kazen vraga na svet, zakrivil s tem, da je na velikonedeljsko noč molil Cijazovčevi hčeri fantovske litanije. Mar bi bil čakal ponedeljka ali pa prihodnje sobote. In tem bolj ga je zapekla vest, ko je začelo znova bobneti prav pod njegovim ležiščem, ko je hlev zahrešal nad njim, ko mu je kravica bolešno zamukala v obraz, kakor bi mu tudi ona očitala veliko krivdo. Odpustimo siromaku njegove grehe in pustimo ga, naj v potu svojega obraza pod žlebom dela pokoro, moleč lavretanske litanije.

Ko sta bila zapustila Anžič in Tone Smoletovo gostilno, se je preselil Krulčev Peter od zakotne mize pri peči k zalitrskima prijateljema Martanu in Marnu. Peter in Marn sta začela razpravljati važno vprašanje, kakšno oblast ima vrag do človeškega rodu. In morda bi bila spravila na dan imenitne stvari, vredne, da se natisnejo v knjigo, da ni naredila prirodna sila, tajno delujoč pod zemljo, vsem pogovorom, kar se jih je bilo vršilo tisto trudno in pozno uro, nepričakovan konec. Martan po svoji navadi ni dosti govoril, le namežiknil je včasih dobrovoljno se smejočemu Smoletu, češ kako neizobražena moža sta ta dva. Ko pa se je prigodil prvi sunek in so se jeli gugati in priklanjati kozarci in se je podstavek z lučjo vred, kakor bi bil pijan, zavrtel na mizi in je jelo pod mizo bučati in je tam nekaj zarenčalo, tedaj so se vsem zježili lasje in vsi so hiteli pogledat pod mizo, kaj bi pomenilo. Tja se je bil zvečer tiho priplazil Martanov pes Čokelj, ki je bil že vajen iskati svojega gospodarja po gostilnah in ga spremljati ponoči domov, kjer sta skupaj povečerjala mlečno kašo, ki ju je čakala v skledi na peči.

Težko se je vdolbsti v pasjo misel in premalo smo vajeni brskati po tujih možganih, zato nismo mogli dognati, zakaj je zarenčal Čokelj ob prvem potresnem sunku: ali je hotel izraziti svojo nejevoljo, da ga je motilo v sladkem dremanju, ali je zinil zgolj iz dolgočasje, kakor zija gospoda v večernih urah v gledališčih in klubih, ali se je že naveličal čakati gospodarja in ga je hotel opomniti, da prestana kaša ni dobra; naj bo to tako ali tako, kmetje so pogledali pod mizo ravno v trenutku, ko je Čokelj široko zinil in zdehaje pomolil dolgi

jezik v podobi zakrivljenega strgala na dan. Ko so se očanci zagledali v odprti pasji gobec in v žareče pasje oči, jih je prešinila strahovita misel, da preži hudič pod mizo in voha po krščanskih dušah, ki bi bile godne za njegovo pasje kraljestvo. Takemu pogledu niso mogli odoleti. »To je hudič!« sta zastokala složno Maren in Krulčev Peter. Smole in Smoletočka sta plašno strmela na stensko uro, ki je obstala, kakor bi hotela reči: Potekla je vajina ura in več ne bosta prilivala ob pozni uri božji kapljici vode! Očanci so skočili izza mize, ta gologlav, drugi pozabivši suknjo in — daj nam bog lahke noge! — so ubrali svojo pot.

Pred gostilno so postali in pogledali na nebo in v temni svet, kaj je tam novega. — »Slabo vreme se nam obeta,« je jecljal modri Martan in že je hotel utemeljiti svojo sodbo na podlagi nebeških prikazni, da bi prikril svoj strah, ko se zdajci znova in še huje potrese in pridirja voz brez vprege. »Oh, Kristus se nas usmili... antikrist, antikrist!« je javnil Martan v nepopisnem strahu, ko je vršel mimo grozni voznik, in vsa družba se je, mahaje z rokami, razkropila po vasi. Kar plotovi so se udirali pod bežečimi očanci. Dasi štiridesetletnik je tekel Martan hitro, kakor bi bil šele lansko leto došlužil vojake. Za njim je priskakoval in tulil njegov Čokelj, vesel, da se je njegov gospodar naposled ganil izza mize. No, Martan Čoklja ni spoznal za svojega. Kam se je dala njegova modrost! Menil je, da se mora ob takem podzemskem grmenju odpreti zemlja in ga požreti in da je pošast, ki se plete preko plotov za njim, sam vrag, ki ga potegne nocoj na dno pekla, ker je pred letom ravno ob tej pozni uri skrivaj in zločinski premaknil mejnik na

Glavni trg v Litiji, imenovan Valvasorjev trg, ki so ga nedavno asfaltirali. Na sliki spredaj partizanski spomenik, delo pok. mojstra Plečnika. Litija je dala v času NOB 100 žrtev za svobodo

Smole in Smoletovka sta plašno strmela v stensko uro, ki je obstala ...

svoji njivi za celo ped v zemljo soseda Poreneta. Dospelši domov se je zavihtel mož na osek ter se zaril v slamo, kjer je goreče molil za srečno zadnjo uro. Čokelj je nekaj časa usmiljeno gledal za njim, potem se je namesto večerje obližnil po gobcu in s krulečim želodcem potepel pod napušč v listje, od koder je tisto noč večkrat javljal svoj nemir in svoje razočaranje gabrovški vasi.

Tudi Maren je v velikem strahu sopel domov. Ko so vaški psi sredi vasi zaslišali Čokljev glas, so vsestransko odgovorili s pretresljivim lajanjem, ki je votlo odmevalo po hribih. Marnu se je zdel pasji lajež nenavaden in strahovit in njegova pamet ni mogla drugega, nego ugotoviti, da je to peklenska gonja, kakršna bo na sodnji dan, kot je bil nekoč slišal pri pridigi. Ko je prisopihal v vežo, je našel svojo ženo

čepečo na tleh, ne živo ne mrtvo. Marnovka je po prvem potresnem sunku zbežala iz postelje v vežo. Tu se ji je pojavilo nekaj groznega: na sredo veže je skočila mačka, bogve od kod, v blede svetlobo, ki se je lila skozi okno. V hiši niso imeli nikdar mačke, od kod se je torej vzela? In obstala je žival v tisti blesti svetlobi, sukljala rep, bliskala z očmi in tu pa tam tiho mijavknila, kakor bi tožno nekaj vpraševala. Marnovki se je vgrezala obupnost v srce, ker se je spomnila, da je slabo opravila velikonočno izpoved, ko je pozabila povedati, da je pretleko zimo prevarila svojega moža za dva mernika pšenice, katero je skrivaj prodala žitnemu prekupčevalcu, denar pa potrošila za svoj priboljšek. Žena se je ob takim spominu sesedla od groze, ker zdajci je mačka jela godrnjati tako čudno.

»Oh, Neža — antikrist... antikrist razgraja s svojo drhaljo po vasi! Obžaluj svoje grehe in moliva!« Tako je zakričal Maren, ko je planil v vežo.

»Oh... tisto pšenico... saj veš...« je ihtela žena.

»Kakšno pšenico meniš?« je poprijel živahno Maren, pozabivši na druge nadloge, ko je zaslišal o pšenici.

»Tista dva mernika, ki si ju bil pogrešil pozimi...«

»Kje sta, Neža? Govori!«

»Oh, jaz sem ju vzela in prodala.«

»Ljuba moja, naj ti bog tako rad odpusti tvoj greh, kakor jaz lahko pogrešam tista dva mernika!« je dejal Maren, pomagal Neži na noge in jo peljal na trato pod oreh. Zadovoljen nasmeh je preletel njegov obraz, ker dobro se mu je zdelo, ker je še pred smrtjo zvedel, kdo mu je kradel v shrambi. Niti ob smrti ne moremo svojih misli do kraja vkopati v večnost, četudi se nam smejejo onstran groba najsijajnejša nebesa; vedno je še nekaj za nami, kar nas mami in slepi. Zvedeli smo, da je Marnu pozneje, ko se je poglobila potresna burja, postalo žal, da je tako poceni odpustil Neži.

Smole in njegova žena sta se rila po prvem sunku za pivci iz gostilne. V vseobči zmešnjavi sta bila še sposobna misliti o tem, kar jima je bilo drago in milo. Obema sta prišli na skrb deklici v podstrešni sobi. Ko pa je gospodar zaslišal Poloničin glas na dilah, je menil, da se deklicama ni prigodilo nič zlega in je šel pogledat okoli poslopja.

VIII.

Tone je bil srčen mladenič. Tudi ob oni nevarni vožnji ni izgubil poguma. Ko se je bil ustavljal na travniku, je skočil z voza in obul čevlje. Iz vasi je slišal krike in odpiranje in zapiranje vrat. Videl je posamezne luči migljati med poslopji in v nekaterih hišah. Prepričal se je že od daleč, da se domačinom ni prigodila nesreča, kajti dve osebi, v katerih je spoznal starše, je videl pred hišo, tretja oseba je ravno skočila čez prag, nesoč obleko pod pazduho, in samosrajčnik Janček se je tiščal materinega krila.

Ker je videl domače ljudi na varnem, je odšel k Smoletu. V podstrešni sobi je še vedno

tema, deklici torej nista več v sobi — tako je sodil Tone. V veži je zadel na Smoletovko, ki je vsa bleda in tresoča se z lučjo v roki stopila s stopnic, ki so vedle s podstrešja.

»Oh, Tone, ali si ti? Bog te nam je poslal, pomagaj nam!« je viknila žena z glasom človeka, ki obupava.

Tone je skočil na stopnice, da bi hitel na pomoč, pa Smoletovka ga je zgrabila za suknjo, rekoč: »Od te strani ne moreš, vse je podrtó... od one strani... skozi okno... Pod napuščem je lestva.«

Tekel je po lestev in jo pristavil k zidu. Nad njim se je odprlo okno in Polonica je zavpila: »Pomagajte! Rezika...« Groza ji je zadušila besedo. Tone je lezel navzgor s tako silo, da so se mu pod nogo upogibali lestvični klini. Polonica ga je spoznala. »O, križani bog,« je zavpila, »Rezika leži sredi sobe, brez zavesti leži kakor mrtva! Nekaj je padlo nanjo. Tone, ali imaš vžigalico?«

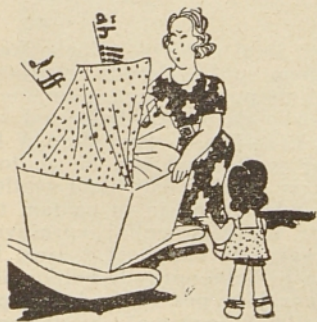
Mladeniču je zastal glas v grlu, tako ga je prevzel strah za deklico. Silna želja pomagati mu je zadušila besedo. Zavihtel se je v sobo, prah od ometa mu je udaril v nos in ga dušil. Prižgal je luč. Rezika je ležala na tleh z ranjeno glavo, nezavestna. Razleteli kosi debelega ometa so pokrivali podnice. Dočim je Polonica popravljala njeno nočno obleko, je pokleknil mladenič z lučjo v rokah k njej, da bi pregledal rano. Zgledal je precej dolgo krvavo prasko od čela navzdol proti ušesu.

»Polonica, vode, vode in brisačo!« je viknil in postavil luč na tla. Huda bojazen ga je davila, bo mogel rešiti deklico ali ne. S podloženo roko ji je lahko dvignil glavo. In začutil je, da se še bujno življenje pretaka po tem plemenitem telesu, in njega samega je prešinilo novo življenje in postoterila se je želja, spraviti na noge omamljeno deklico.

»Oh, kako je bilo naju strah!« je potožila Polonica, ko je prinesla vode. »Ko se je tako gugalo in pokalo v stenah, sva se stisnili v kot. Rezika je pa skočila po jopo in takrat jo je zadelo. Moj bog, saj menda ni umrla!«

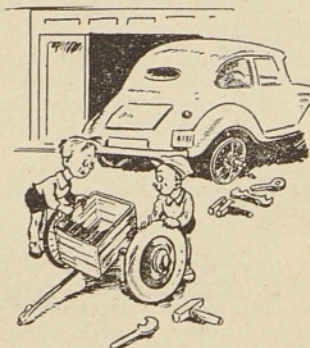
(Se nadaljuje)

Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani

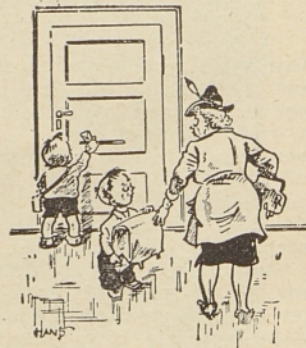

»Oh, otrok joče kar naprej. Le kaj naj storim?«

»Mama, ali nisi dobila navodil o uporabi, ko si ga kupila?«

»Ti, kaj misliš, ali bo stric kaj opazil?!«

»Mama, igrava se pismočič in tvoja stara pisma, ki sva jih dobila v omari, so kar dobra za to.«

VSEM NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM »RODNE GRUDE«!

Z letošnjim letom smo začeli pri naslovih naročnikov na ovitku »Rodne grude« objavljati datume, do kdaj imajo poravnano naročnino. To je v navadi tudi pri drugih listih in so nam ta način mnogi rojaki sami nasvetovali. Saj je to edin, najbolj enostaven in najhitrejši način, da so vsi naročniki obveščeni o stanju svoje naročnine. Če bi hoteli vsakemu posebej odgovarjati pismeno na njihova vprašanja, koliko dolgujejo, bi prav gotovo morali za to pisanje zaposliti še enega uradnika, pa še stroški za poštnino bi se zelo povečali. Datume glede plačane naročnine smo naročnikom označili pri januarški, februarški in marčevi številki. Odslej bomo te datume pripisali posameznim naslovom ob četrletju, torej pri junijski, septembrski in decembrski številki. Z veseljem ugotavljamo, da število naročnikov »Rodne grude« hitro narašča in so nam pošle že vse prve tri letošnje številke. To naj bo obenem tudi sporočilo vsem tistim novim naročnikom, ki se zdaj prijavljajo. Tem bomo »Rodno grudo« začeli pošiljati od tekoče številke dalje, kadar se bodo naročili. Še na nekaj moramo opozoriti naročnike. Pri datumih o poravnani naročnini, napisanih na ovitku »Rodne grude«, lahko pride včasih pri posameznikih do navidezne netočnosti, kar je razumljivo, saj je Slovenska izseljenska matica zelo oddaljena od naročnikov in oni od nje ter potrebujejo pošiljke lista kakor tudi pošiljke naročnine nekaj tednov, da pridejo v roke naslovnika. Zato bodite torej brez skrbi, če ste med tem že poravnali naročnino, pa tega datum, pripisan na ovitku lista, ne upoštevajte. Prav gotovo smo prejeli vašo naročnino medtem in jo vpisali v vaše dobro.

Lepo se vam zahvaljujemo za vsa vaša tako številna in prisrčna pisma, ki iskreno izpovedujejo vaše zadovoljstvo z našimi publikacijami »Rodno grudo« in Slovenskim izseljenskim koledarjem. Bodite prepričani, da se bomo potrudili, kolikor bo mogoče, da bi vas še bolj zadovoljili. Sporočiti vam moramo, da uredništvo Izseljenskega koledarja že pripravlja gradivo za prihodnji letnik in ker bi radi določili višino naklade, lepo prosimo vse rojake, ki se želijo nanj naročiti, da čimprej pošljejo izpolnjene naročilnice za koledar, ki so bile priložene letošnjemu koledarju in aprilski številki »Rodne grude«. Tudi prihodnji koledar bo vsebinsko in slikovno lep in pester, da boste z njim zadovoljni, kakor ste bili z letošnjim.

Enako prosimo tudi vse rojake, ki smo jim poslali »Rodno grudo« na ogled, da čimprej izpolnijo in nam pošljejo priložene naročilnice, ker se, kakor smo že naglasili, število naročnikov naglo večja in bomo pozneje njihovi želji vedno težje ustregli.

Ponovno se toplo priporočamo za dopise in fotografije iz vašega dela v slovenskih društvih, pa tudi iz vaših družinskih slavnosti, fotografije vaših otrok, vnukov itd., ki jih bomo vedno prav radi objavljali.

Iskreno pozdravljeni!

Uredništvo

Že polnih 30 let posluje
v zadovoljstvo vseh potnikov
priznana potovalna agencija

August Kollander & Co.

Cleveland 3, Ohio, ZDA

6419 St. Clair Ave

Telefon: HE 1-4148

Kabel: Kollander Cleveland

*Pooblaščeni zastopniki vseh
letalskih in pomorskih družb*

*Nakazovanje denarja med
jugoslovansko Narodno banko
in American Express Company
Pošilja pakete s hrano in
blagom v Jugoslavijo in druge
države. Preskrbuje listine za
razne pravne zadeve, tudi za
vselitev v ZDA. — Opravlja
posle javnega notarja*

*S posredovanjem potovalne
agencije KOLLANDER & CO.
potuje letno nad 500 potnikov
v Jugoslavijo*

*Že polnih 30 let služi tvrdka
KOLLANDER v veliko
zadovoljstvo našemu narodu,
zato uživa njegovo neomajno
zaupanje v vseh omenjenih
poslih*

Tovarna pohištva Nova Gorica

Telefon 13, 27, 50

i z d e l u j e

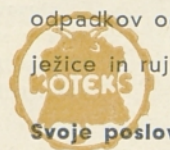
*serijsko kvalitetno furnirano
sobno pohištvo:
spalnice, jedilnice,
kombinirane sobe itd.
Izdelki so priznani
na domačem
in inozemskem trgu*

KOTEKS

PODJETJE ZA PROMET S KOŽAMI
KOŽNIMI ODPADKI
STROJILI IN ODPADKI OD KLANJA

Ljubljana, Kidričeva 3

odkupi in prodaja
vse vrste surovih kož
odpadkov od kož, lubje,

Svoje poslovalnice ima
v vseh večjih krajih LRS